

G CONSELLERIA
O MEDI AMBIENT,
I AGRICULTURA
B I PESCA
/

GOB
BALEARS

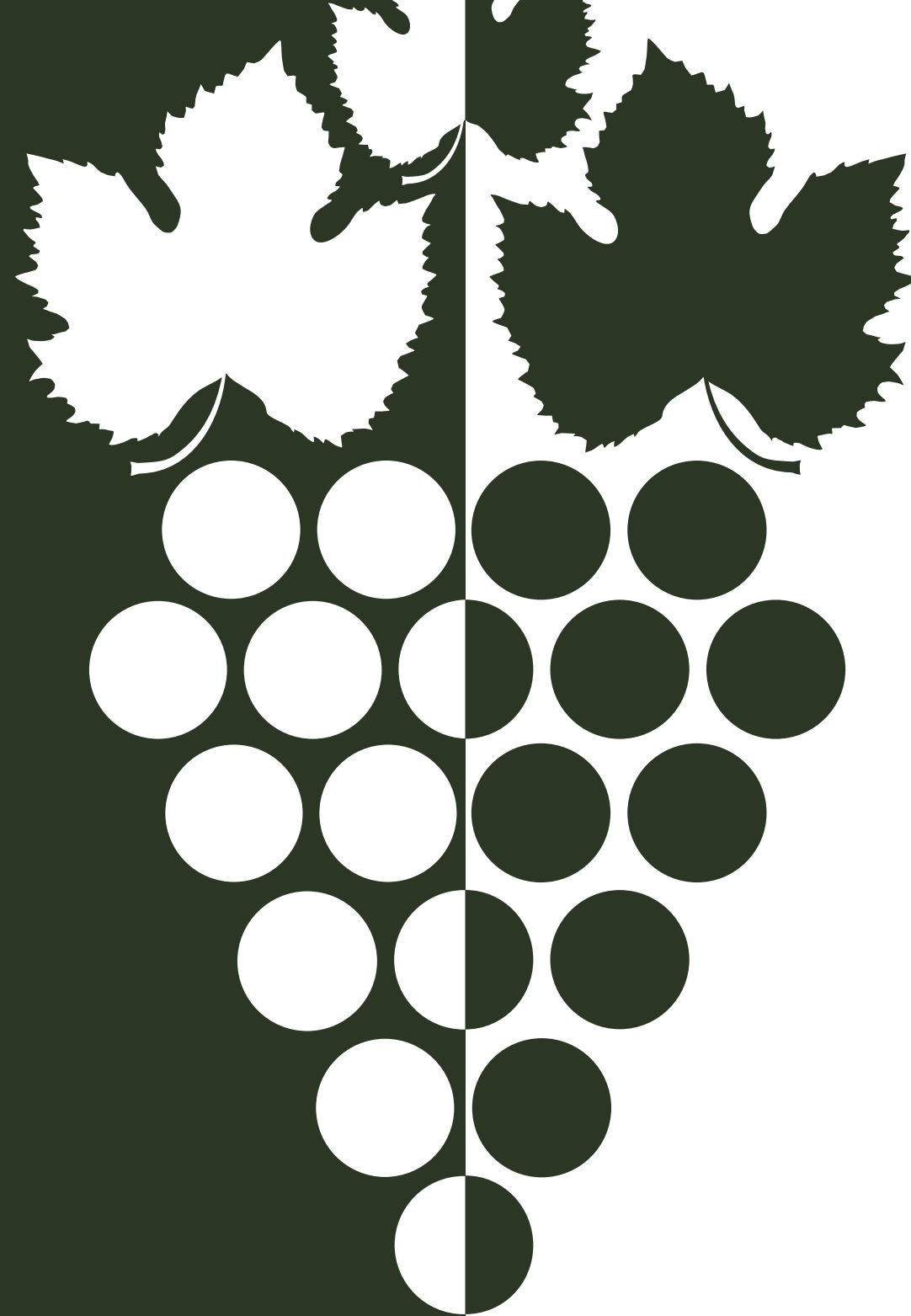
VARIETATS DE VINYA DE LES ILLES BALEARS

VARIETATS DE VINYA DE LES ILLES BALEARS

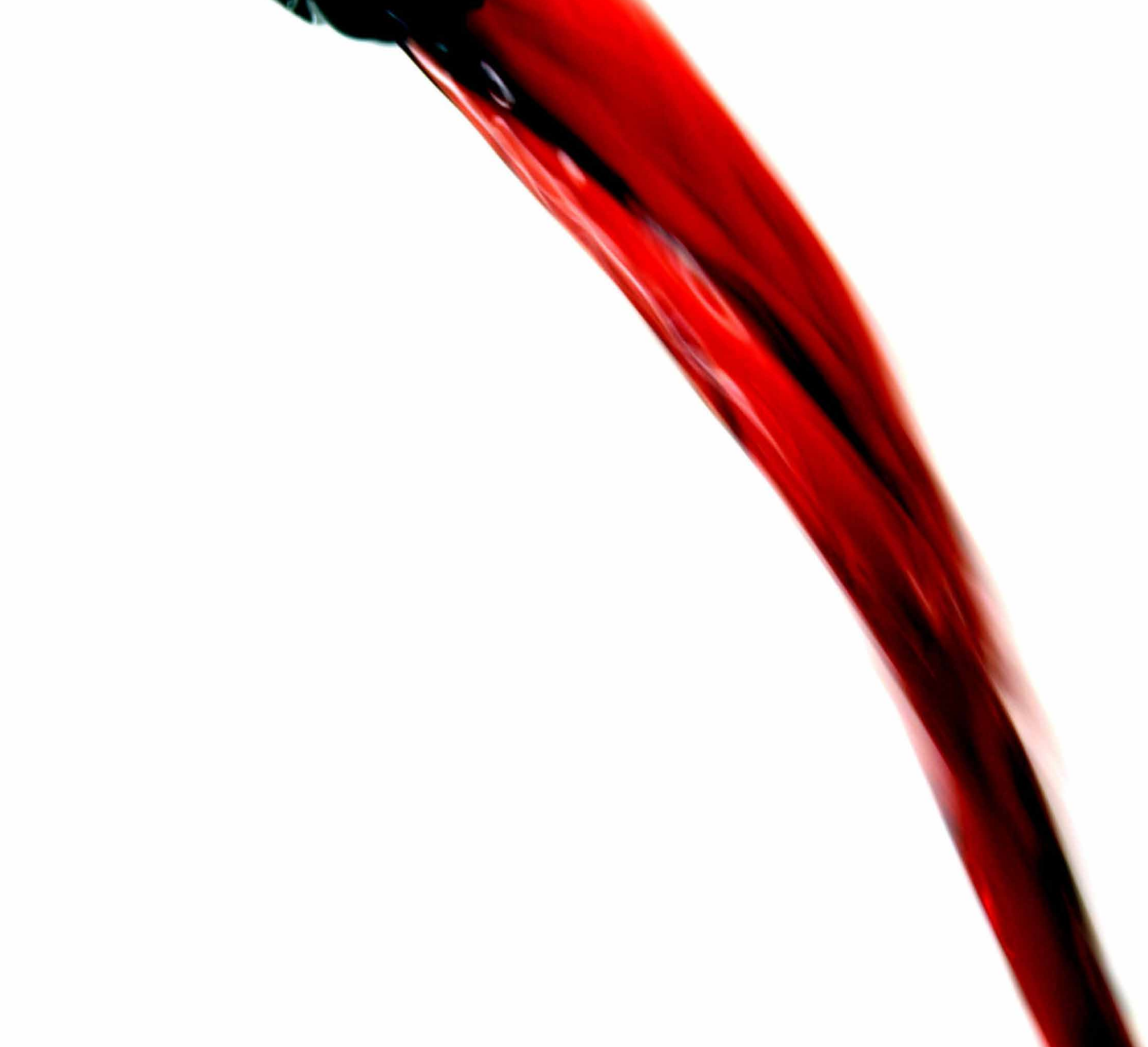

G CONSELLERIA
O MEDI AMBIENT,
I AGRICULTURA
B I PESCA
/

| José M. Escalona | Joana Maria Luna | Josefina Bota | Carme Garau | Antoni Martorell |

ALS VITICULTORS DE LES ILLES BALEARS

VARIETATS DE VINYA DE LES ILLES BALEARS

| José M. Escalona | Joana Maria Luna | Josefina Bota | Carme Garau | Antoni Martorell |

G CONSELLERIA
O MEDI AMBIENT,
I AGRICULTURA
B I PESCA

Edita:
Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

ISBN: 978-84-617-6448-8
Dipòsit legal: PM 1396-2016

Fotografia:
Marian Miró García i autors

Autors:
Director tècnic:
Antoni Martorell Nicolau
Director científic:
José Mariano Escalona Lorenzo
Coautors:
Joana Maria Luna Prohens, Josefina Bota Salort, Carme Garau Taberner

Disseny i impressió: www.graficasterrasa.com

P R E S E N T A C I Ó

És un plaer poder tenir a les mans aquest recull sobre la descripció de les antigues varietats de vinya de les Illes Balears, una obra fruit d'anys de recerca i d'experimentació de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca.

La gran diversitat varietal de què disposen les Illes Balears és un tresor que encara conservam avui, després d'anys d'haver abandonat varietats locals substituint-les per altres de globals i foranes. La col·lecció de varietats de vinya de sa Granja, i la diversitat varietal dels nostres viticultors, han permès, després d'una gran feina de recerca, de descripció, d'anàlisi, de microvinificacions, etc., plasmar els resultats en aquest llibre.

En aquesta obra trobareu, en primer lloc, una revisió històrica de les varietats de vinya que cultivaven els nostres antecessors; en segon lloc, una descripció molecular, morfològica i agronòmica de cada una de les varietats que s'han pogut recopilar, i finalment, els resultats de les vinificacions i una breu descripció de les característiques sensorials que ens apropa a descobrir el potencial de cada una d'aquestes varietats.

De les varietats que hi trobareu descrites, algunes ja han estat autoritzades durant els darrers anys, com és el cas del giró ros, la gorgollassa o ben recentment, enguany, l'escursac, i d'altres estan en procés d'autorització.

La força del nostre sector vitivinícol a desperta de nou la recuperació d'aquestes varietats, gràcies al seu afany per recuperar sabors antics, amb l'objecte de trobar un gust diferenciador, el toc especial que fa dels nostres vins un producte diferent, de qualitat i ben considerat pel consumidor.

VICENÇ VIDAL MATAS
CONSELLER DE MEDI AMBIENT, AGRICULTURA I PESCA

AGRAÏMENTS

Volem donar les gràcies a tots els viticultors i cellerers que d'una manera o d'una altra han contribuït a la recuperació de varietats locals, en especial a Joaquín Monserrat i Pep Rodríguez.

A Joan Rallo, gran coneixedor de l'agricultura mallorquina, que va ser un dels promotors de l'actual banc de germoplasma vitícola de les Balears.

Als becaris i estudiants en pràctiques que han posat el seu gra d'arena en el coneixement d'aquestes varietats: Antoni Negre, Juan Manuel Ochogavía, Gianpiero Murru, Jorge Olmos i Luis Rubí.

ÍNDEX

1. HISTÒRIA DEL PATRIMONI VITÍCOLA BALEAR	
1.1. Origen de les varietats cultivades	11
1.2. La viticultura fins al segle XVIII	12
1.3. La viticultura al segle XIX.....	16
1.4. La viticultura al segle XX	26
1.4.1. L'impuls de la viticultura i la recuperació de varietats	26
1.4.2. La creació de les denominacions d'origen	30
1.5. La situació actual de la viticultura balear	31
1.5.1. El banc de germoplasma vitícola de les Illes Balears	32
1.5.2. Les varietats autoritzades i figures de protecció	34
1.5.3. Projectes de recerca que s'han dut a terme.....	36
2. CONDICIONS EXPERIMENTALS UTILITZADES EN LA DESCRIPCIÓ DE VARIETATS	
2.1. Descripció de la parcel·la i condicions de l'estudi	39
2.2. Material vegetal.....	42
3. CARACTERITZACIÓ MOLECULAR, AMPELOGRÀFICA I AGRONÒMICA DE LES VARIETATS LOCALS DE LES ILLES BALEAR	
3.1. Tècniques utilitzades en la identificació i la caracterització varietal	45
3.1.1. Identificació molecular.....	45
3.1.2. Caracterització ampelogràfica	47
3.1.3. Caracterització agronòmica i qualitat del raïm	48
3.2. Fitxes descriptives de les varietats	49
4. CARACTERITZACIÓ ENOLÒGICA DE LES VARIETATS LOCALS DE LES ILLES BALEAR	
4.1. Elaboració de les microvinificacions	131
4.2. Avaluació sensorial dels vins.....	134
4.3. Valoració numèrica dels vins.....	134
4.4. Valoració qualitativa dels vins.....	136
5. NOTA DELS AUTORS.....	141
6. BIBLIOGRAFIA	143

1. HISTÒRIA DEL PATRIMONI VITÍCOLA BALEAR

1.1. ORIGEN DE LES VARIETATS CULTIVADES

La vinya (*Vitis vinifera* L.) és una planta de la família de les vitàcies. Pertany al gènere *Vitis* i la majoria de les varietats cultivades que es coneixen pertanyen a l'espècie de *Vitis vinifera*. La *Vitis vinifera* és una domesticació de la *Vitis sylvestris* a partir de la utilització dels fruits dels peus femenins. El seu origen es remunta a l'eocè, si bé el gènere *Vitis* comença al plistocè. Aquest gènere estava repartit per Euràsia durant el quaternari i després de les glaciacions va quedar relegat entre el paral·lel 50 de l'hemisferi nord i el 40 de l'hemisferi sud. La subespècie *vinifera*, var. *sylvestris*, es distribueix des de la península Ibèrica, Europa i el nord d'Àfrica fins al massís muntanyós Hindu Kush (entre l'Afganistan i el nord-oest del Pakistan) (Aramburu i col·l., 2009).

Per les restes que s'han trobat en el triangle d'on és originària la vinya —Anatòlia, Mesopotàmia i Transcaucàsia—, la domesticació de la vinya se situa a la zona de l'Orient Mitjà (Unwin, 2001). Un cop domesticades, aquestes varietats s'estenen per tot el Mediterrani se-

guint l'expansió dels fenicis primer i dels grecs i els romans després. La distribució de la domesticació i evolució de la *sylvestris* i la *vinifera sativa* se situa a la perifèria de tot el Mediterrani (Carrero, 2005).

Les primeres referències a les Illes Balears del cultiu de la vinya són unes llavors de raïm que es van trobar a les excavacions talaiòtiques de ses Païsses (figura 1), al municipi d'Artà (Mallorca) (Aramburu-Zabala, 2007). Si s'analitzen aquestes llavors segons l'índex de Mangafa i Kotsakis, la probabilitat que siguin silvestres se situa entre el 64 i el 100%, cosa que dona peu a la hipòtesi que les varietats silvestres van ser les que van originar les varietats actuals (Ocete i col·l., 2007).

Figura 1. Llabor de vinya trobada a les excavacions de ses Païsses (Artà) (Aramburu-Zabala, 2007)

1.2. LA VITICULTURA FINS AL SEGLE XVIII

El primer autor agronòmic de la zona occidental que fa una descripció de les varietats de vinya cultivades és del segle I dC. Es tracta de Columel·la, un escriptor agronòmic gadità que es va traslladar a Roma, on es va dedicar a l'agricultura. La seva obra més destacada és *De re rustica*, que va escriure pels volts de l'any 42, més coneguda com *Els dotze llibres d'agricultura*. És una de les obres més extenses i completes en matèria d'agricultura i s'hi tracten temes relacionats amb la ramaderia, l'agricultura, l'apicultura o la piscicultura (Columela, edició facsímil de l'edició castellana de 1824).

En aquesta obra extensa, el capítol II del llibre tercer està dedicat a «Nombres y cualidades de las vides más o menos generosas». Columel·la hi fa una classificació de varietats de vinya i hi distingeix tres categories de qualitat (taula 1). Les varietats incloses en la categoria de primera classe es distingeixen entre les de taula i les de vinificació, de les quals diu que són «para comer uvas» i «para hacer vino». A la segona classe, hi són les que destaquen per la producció i la fertilitat, i a la tercera classe hi posa les que només són recomanables per la seva fecunditat. Per primera vegada, s'esmenten les varietats teta de vaca i moscatell, noms que han perdurat fins als nostres dies.

TAULA 1.
Varietats tal com s'esmenten per categories al segle I dC (Columela, edició facsímil de l'edició castellana de 1824)

CATEGORIA			
DE PRIMERA CLASSE		DE SEGONA CLASSE	DE TERCERA CLASSE
PARA COMER UVA:	PARA HACER VINO:	de Berri	Helvenacia emarco
Vides tempranas	Amínea mayor	Basílica o yeal	Helvenacia larga o avara
Jaenes purpúreas	Amínea menor	Visula	Helvenacia pequeña
Teta de vaca	Amínea doble menor	Argitis menor	Espionia
Datilios de Rhodas	Amínea borrosa	Heluola o varias	Oleaginia
Datilios de Lybia	Amínea singular	Precia mayor	Murgentina o pompeyana
Cabrieles	Nomentanas	Precia menor	Numisiana
Afestonadas	Rebelianes	Albuel	Venucula, escrípula o esticula
Tripedáneas	Fenicias	Mareóticas	Fregelana negra
Las de á onza	Eugenias	de Thaso	Merica
Unciarias	Alobroges	Psithias	de Rhecia
Cydonitas	Apianas o moscateles	Saphorcias	Arcelaca mayor
Venúculas		Inerticula negra o amethisto	Pergulana
Numisianas			Irciola
			Fereola
			Draconcio

Trenta-cinc anys més tard, el 77, el procurador imperial romà Plini el Vell acaba d'escriure l'obra *Naturalis historia*. Es tracta d'una enciclopèdia que es va utilitzar com a referent durant segles i és una de les obres més importants que s'hagin conservat de l'Imperi romà. La importància de la vinya i el vi és tan gran en aquell moment que, dels trenta-set llibres que la formen, el llibre XIV està dedicat a *Botanica, la vid i el vino*. Plini hi diu que «Los viñedos layetanos, en España, son reconocidos por la abundancia de vino que dan, los de Tarragona y Lauron por sus cualidades brillantes y los de las Islas Baleares pueden competir con los mejores vinos de Italia» (Plinio Segundo, edició facsímil de la traducció castellana del 1629, 1958). A més, Plini especifica que la producció de vinya a les Balears estava localitzada als voltants dels ports de Palma i Alcúdia.

Malgrat que Plini ja referencii la bona qualitat dels vins de les Illes al segle I, no és fins al segle XII en què es daten documents relacionats amb l'agricultura balear en general. El primer autor que hi fa referència és Al-Zuhri, cronista de la conquesta islàmica, que va tenir lloc entre els anys 902 i 1229. Aquest cronista àrab constata que a l'illa es fan activitats relacionades amb la pesca i la caça del conill; també fa al·lusió al cotó i al lli i fins i tot descriu que el primer tipus de bestiar és l'oví (Barceló, 1978, 1984), però no esmenta la vinya en cap dels documents.

Els autors actuals assenyalen que a l'època islàmica, a més, probablement també es continuaven cultivant els productes més usuals de l'època romana: els cereals, l'oli i la vinya (Albero i col·l., 2011). I tot i que segons les cròniques Al-Zuhri no fa al·lusió a la presència de la vinya a Mallorca, els cronistes almohades, els últims ocupants àrabs de la conquesta islàmica, afirmen que l'illa de Menorca sí que «estava plantada de vinyes abans i després de la conquesta» (Barceló, 1975).

L'any 1229 té lloc la conquesta de Mallorca pel rei Jaume I d'Aragó. Es diu que el cronista Pere Martell va tenir un paper clau en el projecte de conquesta, ja que era un navegant molt expert que coneixia la importància de les Illes Balears en l'entramat mediterrani. En les seves cròniques, Martell destaca que «Mallorca la considera tota plantada d'oliveres, de vinya al Raiguer i de gra i vinya al Pla de Mallorca» (Oliver, 2000; Rosselló Bordoy, 1958).

A mesura que avancen els segles, els documents que es van trobant són cada vegada més exhaustius. El primer inventari de cellers existents a les Balears data de l'any 1463 (Oliver, 2000), i més endavant, durant el segle XVI, queda reflectida l'elevada elaboració d'aiguardents (Ripoll, 1974), i es justifica que probablement es deu a la poca durada dels vins amb baixa graduació alcohòlica i a una falta d'acidesa, denominador comú de les varietats mallorquines.

Després de la Guerra de Successió i durant l'època borbònica, el governador francès descriu el 1715 que en tan sols vint anys la superfície de vinya es duplica, principalment per la fabricació d'alcohol (Oliver, 2000). Uns quants anys més tard, el 1744, se sol·licita un tractament fiscal especial per als vins de més bona qualitat i s'esmenten per primera vegada algunes varietats: pàmpol rodat, moscatell, malvasia i montonencs, entre d'altres; es destaquen també els principals municipis productors, primer Banyalbufar i després Santa Maria, Alaró i Binissalem (Oliver, 1993).

De totes les obres que daten del segle XVI-II, però, l'obra cartogràfica més important i perfecta és el mapa de Mallorca d'Antoni Despuig i Dameto (1745-1813), il·lustre i eminent eclesiàstic mallorquí que fou cardenal (Picornell i col·l., 1988). El mapa, gravat per Josep Muntaner l'any 1785, destaca per la

perfecció de les dades i la informació addicional resumida que conté. S'hi detallen els indrets més rellevants i hi surten imatges que descriuen les activitats principals de cada municipi (figura 2). Així, per exemple, descriu amb detall les feines a la vinya a Binissalem i Santa Maria, amb dones que cullen raïm; a Porreres, on fa constar les tasques de trepitjar i transportar el raïm, i a Felanitx, on remarca la utilització del raïm per fer aiguardent. Una de les imatges correspon a les vinyes plantades a les marjades del municipi de Banyalbufar. S'hi descriu la producció d'un vi exquisit i a més hi surten dibuixades bótes de vi amb els noms següents: giró, mollar, moscatell, malvasia, tintorer i pàmpol rosat (figura 3). A Esporles descriu que es cultivava malvasia i a Pollença elogia el vi de la varietat montona i indica que és de la mateixa qualitat que el de malvasia. El mapa també detalla amb precisió les zones plantades de vinya de Mallorca, principalment els municipis d'Algaida, Inca, Manacor, Marratxí, Petra, Sencelles i Sineu. Aquest és un dels primers documents que reflecteixen la importància de les varietats a l'illa de Mallorca (Despuig, 1785).

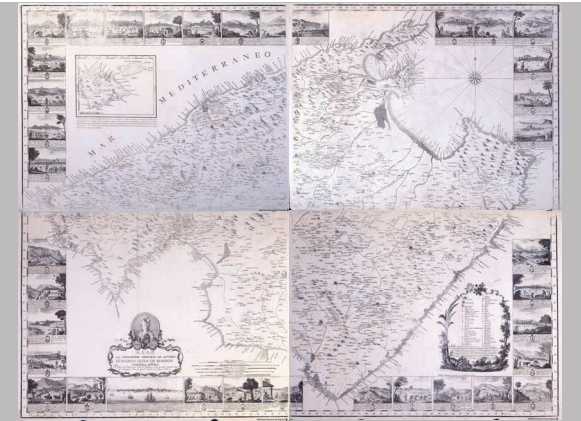

Figura 2. Mapa de Mallorca del cardenal Antoni Despuig (1785)

Figura 3. Detall del municipi de Banyalbufar en el mapa del cardenal Despuig (1785)

Paral·lelament, a l'obra de Vargas Ponce Descripciones de las Pitiusas y las Baleares (1787), s'esmenten les varietats cultivades de vinya, i es precisa que «Los vinos son de muy buen gusto, y tienen varias calidades como el Pàmpol rodat, Mollar, Malvasías y otros de Bañalbufar, la Garnacha, Girons, &c. la Momona de Pollenza y otros vinos blancos y tintos: produce la Isla más que los necesarios para su consumo, que se embarca ó se convierten en aguardientes».

Antic aplicador de productes fitosanitaris
Col·lecció etnogràfica de Ramanyà

1.3. LA VITICULTURA AL SEGLE XIX

En l'àmbit nacional, Simón de Rojas Clemente és l'encarregat de fer un assaig sobre les varietats de vinya a Andalusia al començament del segle XIX. Gràcies a la seva obra, s'aporten les bases per a les descripcions ampelogràfiques, que posteriorment seran les que es faran servir com a inici de l'ampelografia actual. De la descripció de les varietats andaluses més importants que fa, fins avui s'ha localitzat a Felanitx (Mallorca) la varietat pepita rosada. El mateix autor recopila i posa al dia les traduccions i les versions del *Tratado de Agricultura general* d'Alonso de Herrera (Rojas Clemente, 1807).

Si ens centrem en l'àmbit balear, al començament del segle XIX, la superfície plantada de vinya és de 15.000 ha (Barceló, 1960). És el segle, però, en què hi ha grans alts i baixos de la superfície cultivada de vinya. Es registra la xifra més alta de superfície plantada i també el seu declivi. Els anys 1830 i 1851 es caracteritzen per l'atac del pugó i de l'òidi respectivament, però l'arribada de la fil·loxera a França (1863-1880) fa que la plantació s'incrementi a Mallorca i que s'arribin a comptabilitzar 21.000 ha de vinyes (Pastor, 2016). El 1891 s'esmenta per primera vegada la fil·loxera a Mallorca; paradoxalment, és l'any en què es registra la màxima producció de vinya de tots els temps a Mallorca. Un cop s'ha estès la plaga, però, els seus efectes devastadors i la recuperació paral·lela de les vinyes a França fan que la plantació quedi reduïda a tan sols 3.000 ha al final del segle XIX i que pràcticament no quedin ceps a Menorca i Eivissa. L'illa de Menorca, que durant el segle XVIII havia conegut el màxim apogeu de la producció vitícola (Méndez, 2009), s'enfronta al seu declivi amb les plagues del segle XIX. L'any 1820 disposa de 1.000 ha de vinya i el 1880 en té 357; la vinya desapareix de l'illa com a cultiu al principi del segle XX i tota

la producció agrària es converteix en producció de llet i formatge. Amb la desaparició de les vinyes a causa d'aquesta plaga, també desapareix l'elevada riquesa varietal que havia existit fins aleshores.

Entre les obres importants que tracten temes d'agricultura, la biblioteca del Monestir de La Real disposa actualment del Fons Moragues Monlau, la biblioteca personal de Josep Monlau (1832-1908), naturalista i agrònom del segle XX i catedràtic d'història natural i agricultura a l'Institut Balear. Dirigeix el butlletí de la Cambra Agrícola Balear, de la qual també fou president, i col·labora en diverses revistes i almanacs mallorquins sobre temes de divulgació agrària. La seva publicació d'història natural consta de tres volums i també escriu un tractat d'olivicultura. Tot plegat ens dona una visió de la quantitat i la qualitat de la informació de què es disposava a l'època.

Si cal destacar, però, algun autor de l'època, aquest és, sens dubte, l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria; d'entre totes les obres que es refereixen a les illes Balears, destaca la seva extensa obra *Die Balearen*, que va escriure entre 1869 i 1891 i que té nou volums. Es tracta d'una recopilació de dades de les illes, que es descriuen amb paraules i amb imatges. És una de les obres més internacionals d'aquell moment.

Així doncs, *Die Balearen* fa una anàlisi de la renda de la terra plantada de vinya (Archiduque Luis Salvador de Austria, 1869-1891). L'arxiduc descriu les varietats de vinya de Mallorca i la seva utilització (taula 2), dient que «por el uso que se da a la uva, se distingue en Mallorca entre dos clases: el *raïm de balança* que se usa como fruta y es vendido en el mercado con este fin, y el *raïm de vi*, para la vinificación».

TAULA 2.

Varietats tal com són esmentades a *Die Balearen* per l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria a l'illa de Mallorca (1869-1891)

VARIETATS	ÚS	LOCALITZACIÓ
Calops ^{B,N}	mesa	Binissalem
Girons ^{B,N}	mesa/vino generoso	
Juanillo ^B	mesa	
Gorgollasses ^N	vino corriente	Binissalem
Molls ^N	vino generoso	
Gorgs ^N	mesa	
Lloretes ^N		
Formigons ^N		
Moscatells ^{B,N}	vino generoso	Banyalbufar
Maimons blancs ^B		
Maimons negres ^N		
Pansals ^N		
Montona ^B	vino generoso	Pollença
Malvasia ^B	vino generoso	Banyalbufar
Monastrell ^N		
Sabaters ^{B,N}		
Escursacs ^N	vino corriente	
Fogoneus ^N		
Negrelles ^N		
Ullades ^N		
Ulls de llebre ^B		
Tarrés ^N		
Batistes ^N	vino corriente	
Esperons de gall		
Grumers roigs ^N		
Granatxes ^N	vino corriente	
Valents negres ^N		
Valents blancs ^B		
Cagats ^B		
Al·leluies ^N		
Pàmpol rodat ^B	vino generoso	Banyalbufar
Mamelles de vaca ^B		
Plantes ^N	mesa	
Vinaters ^N		
Agramuses ^N		
Betzoles ^N		

^B Varietat blanca, ^N Varietat negra, ^{B,N} Varietat blanca o negra.

* En negreta, les varietats que es recullen actualment al banc de germoplasma vitícola de les Illes Balears.

En el cas de Menorca, l'arxiduc descriu d'una manera encara més exhaustiva les varietats (taula 3); considera que la producció de vi és la producció agrària més important de l'illa.

TAULA 3.
Varietats tal com són esmentades a *Die Balearen* per l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria a l'illa de Menorca (1869-1891)

VARIETATS	LOCALITAT	DESCRIPCIÓ
Baberrés blanc ^B	Maó	Racimo muy dulce, vino blanco
Baberrés negre ^N	Maó (Llucmaçanes)	Racimo muy dulce, vino blanco
Barbarrossa ^N	Maó (Alcaufar)	Racimo dulce, vino tinto
Calòp o imperial ^B	Maó	Piel gruesa, pulpa compacta, dulce
Calòp mollàs ^B	Maó (Llucmaçanes)	Piel gruesa, pulpa blanda
Calop negre o imperial ^B	Maó (Sa Cudia Cremada)	Piel gruesa, pulpa dura, vino tinto
Cartoixà ^N	Maó	Dulce, piel delgada vino tinto
Crinyana o corinyana, font, vinatera ^N	Maó	Bueno, mucho fruto, vino tinto
Crinyana mollassa ^N	Maó (Llucmaçanes)	Bueno, mucho fruto, pulpa blanda
Cruixó o mai blanc ^N	Maó	Muy apreciado para comer en fresco
De Jerusalem ^N	Maó	Bueno, pepita roja, poco fruto
D'en Petrus o de s'encadenat ^N	Maó (Alcaufar Vell)	Muy bueno, racimo excelente para hacer vino tinto
D'en valent ^N	Maó	Mucho racimo, vino tinto muy oscuro
D'en vermell ^N	Maó	Poco racimo y poco dulce
D'esperó de gall ^B	Maó (Font Simó)	Pocas cepas, produce poco, sólo algunos años, se extingue su conreo
De senyal de gall ^B	Ciutadella	Bueno, vino tinto
Esturell o calderer ^N	Maó	Dulce, vino muy oscuro y fuerte
Esturell de pinyeta ^N	Maó (Alcaufar Vell)	Dulce, vino muy oscuro y fuerte
Esturell lluent ^N	Maó (Llucmaçanes)	Dulce, vino muy oscuro y fuerte, poca producción
Fogonèu ^N	Ciutadella	Todavía poco extendido
Giró ^N	Maó (Llucmaçanes)	Dulce, vino muy oscuro y fuerte, poca producción
Gorgollassa ^N	Sant Cristòfol	Racimo dulce, vino muy oscuro
Granatxa blanca ^B	Ciutadella	Muy dulce, vino blanco excelente
Granatxa negra ^N	Maó	Muy dulce, vino tinto excelente
Grassera ^N	Maó	Otoñal, pepitas muy grandes, no llega a madurar del todo
Grumé negre ^N	Maó	Poco dulce, mejor para hacer colgajos
Grumé vermell ^N	Maó	Poco dulce, mejor para hacer colgajos

VARIETATS	LOCALITAT	DESCRIPCIÓ
Joanillo ^B	Maó (Sant Lluís)	Buen racimo, temprano
Llora o marsellerès ^N	Alaior	Racimo tinto que produce más por cepa
Llora forastera ^N	Maó (Llucmaçanes)	No produce tanto, bueno como el anterior, vino tinto ligero
Macabeu ^B	Maó (Alcaufar Vell)	Producción abundosa, bueno vino blanco
Maimó ^N	Maó (Llucmaçanes)	Deja de plantarse
Malvasia ^B	Sant Cristòfol	Muy dulce, buen vino blanco
Mamella de vaca ^N	Maó (Llucmaçanes)	Bueno, y mejor para hacer colgajos, hay pocas cepas
Manduixer ^N	Maó	Racimo poco grato para vino tinto
Manestrell ^N	Sant Cristòfol	Racimo y vino tinto regular
Massanet ^B	Sant Cristòfol	Racimo poco grato
Montana blanca ^B	Maó	Racimo de mesa muy bueno
Montona negra ^N	Maó (Llucmaçanes)	Racimo de mesa muy bueno y poco frecuente
Moret bàmbol ^B	Maó (Llucmaçanes)	Racimo poco gustoso, vino tinto
Moret trobat ^B	Maó	Bueno como los calops
Moscatell o xinxós ^B	Maó	Racimo muy dulce y vino bebiente muy peculiar
Palomino ^B	Maó (Alcaufar Vell)	Muy bueno para hacer vino blanco, se usa mucho para hacer Jerez
Pedro Jiménez ^B	Maó (Alcaufar Vell)	Igual para el vino de su denominación
Perricos ^N	Maó (Llucmaçanes)	Producción abundante, buen racimo
Planta blanca (y subvariedades) ^B	Maó	El racimo blanco que da más peso por cepa
Planta negra ^N	Sant Cristòfol	Muy raro, muy dulce como los precedentes
Sensa pinyol ^B	Maó	Bueno, muy poco frecuente
Somòll ^N	Maó (Sant Lluís)	Poco grato como fruta
Vernassa ^N	Maó	Bueno como racimo de mesa, poco usado para hacer vino

^B Varietat blanca, ^N Varietat negra.
* En negreta, les varietats que es recullen actualment al banc de germoplasma vitícola de les Illes Balears.

El període comprès entre 1875 i 1909 és el més fructífer pel que fa a la documentació de les descripcions de les feines agrícoles a les Illes. El Grup d'Il·lustrats estava format per personalitats com Carretero, Estelrich, Satorras, Monlau, Rullan, etc., que formaven el que més endavant va esdevenir la Cambra Agrícola Balear, que edita *El Porvenir de Mallorca* (1876), *El Porvenir Balear* (1877-88-89), *El Agricultor Balear* (1892-93-94), *Pla i Muntanya* (1898), *El Pagès Mallorquí* (de 1899 a 1903) i, posteriorment, el *Boletín de la Cámara Agrícola* (entre 1898 i 1915). Responent a la seva preocupació per la situació de la vinya, es treballa principalment per millorar la tècnica per elaborar correctament els vins, començant per la prevenció de les malalties fúngiques, recopilant la informació per prevenir i curar la fil·loxera, i també per cercar alternatives al cultiu de la vinya en cas d'invasió de la plaga.

D'altra banda, l'Administració també s'encarrega durant aquest període d'aplegar documents sobre una part important de la història de l'agricultura i la ramaderia de les illes Balears. Es tracta de manuscrits redactats pels enginyers agrònoms que eren al capdavant del que va acabar sent la Direcció Agronòmica de Balears, entre els quals hi havia Carretero, Satorras, Massanet i Ballester. És una col·lecció

Barrals emprats per comprar vi a granel
Col·lecció etnogràfica de Ramanyà

de documents única, coneguda com les «Memorias reglamentarias».

Aquests manuscrits van recórrer diverses dependències de l'Administració, fins que l'any 2005 Jaume Grimalt Obrador, director de l'Àrea d'Agricultura i Pesca de la Delegació del Govern a les Illes Balears, va cedir totes aquestes memòries reglamentàries a la Universitat de les Illes Balears.

Entre les memòries reglamentàries, trobem un document de l'any 1876 redactat pel secretari de la Junta Provincial d'Agricultura, Indústria i Comerç a les Balears, Francisco Satorras, titulat *Informe sobre el estado actual de la agricultura en la provincia de Baleares*. L'informe dedica un apartat a la vinya en què hi ha una llista amb un total de 45 varietats (taula 4).

Dos anys més tard, el 1878, es publiquen les *Memorias sobre el estado de la agricultura*, que inclouen l'informe redactat per Satorras el 1876. S'hi recull, també, la descripció de les varietats de ceps i la seva utilització, que es classifiquen en superiors o fines, entrefines i bastes (taula 5). L'informe situa la producció de vinya en 18.437 ha a Mallorca, 100 ha a Menorca i 10 ha a Eivissa.

TAULA 4.
Varietats tal com s'esmenten a l'*Informe sobre el estado actual de la agricultura en la provincia de Baleares* (Satorras, 1876)

NEGRES		BLANQUES	
Aleluya	Maymó	Calop	Cagat
Escursach	Vennama	Prensal blanch	Pampol rodat
Batista	Maiblanch	Vinater	Argamusa
Formigó	Pansal negre	Barroves	Ulls de llebra
Sabater	Bragat	Valent blanch	Llargué
Mancés	Lopez	Canavella	Juanillo
Mancés den Tibús	Rotget de pampol lluent	Montona	Padre
Monastrell	Rotget de pampol pelut	Malvasia	Mollá
Giró	Bord	Moscatell	Esperó de gall o pezon de vaca
Gargollasa	Real	Moscatell menut	Duvicie
Fogonéu	Valent negre	Moscatell vermell	
Granatxa		Grumer	

* En negreta, les varietats que es recullen actualment al banc de germoplasma vitícola de les Illes Balears.

TAULA 5.
Varietats tal com s'esmenten a *Memorias sobre el estado de la agricultura* (Satorras, 1878)

SUPERIORS O FINES		ENTREFINES	BASTES
DESTINADES A VINS GENEROSOS O LICOROSOS	DESTINADES A VINS DE TAULA		
Moscatel	Batista	Gorgollasa	Fogoneu
Moscatel romano	Escursach	Valent-blanc	Valent-negre
(menudo blanco, rosado)	Garnacha	Mancés d'en Tibús	Lopez
Malvasía	Juanillo	Calop	Ojo de liebre
Mollar	Vinater	Pansal blanch	Argamusas
Montona		Pansal negre	Sabater
Pedro Gimenez			Alelukas
Giró (rojiza y negra)			
Pampolrodat			
Aigomel			

* En negreta, les varietats que es recullen actualment al banc de germoplasma vitícola de les Illes Balears.

El document *Avance estadístico sobre cultivo y producción de la vid en España en 1889*, elaborat per la Junta Consultiva Agronòmica i publicat pel Ministeri de Foment el 1891, situa la superfície de Mallorca ocupada per vinyes en 22.833 ha i distribueix les varietats segons el municipi on estan emplaçades i la seva utilització (taules 6 i 7). Aquestes dades corresponen al moment culminant de la viticultura pel que fa a la superfície. A partir d'aquest moment, comença la disminució contínua del conreu de la vinya, que al principi del segle XX cau fins a 3.000 ha.

TAULA 6.
Varietats tal com s'esmenten per municipi i per illa a l'*Avance estadístico sobre cultivo y producción de la vid en España en 1889* (Junta Consultiva Agronómica, 1891)

MALLORCA			MENORCA	EIVISSA
PALMA	INCA	MANACOR		
Gargollasa	Gargollasa	Fogonén	Pansal blanch	Fogonén
Fogonén	Fogonén	Valent negre	Giró	Calop
Calop	Valent negre	Mancis d'eu Tibús	Babarrés	
Pansal blanch	Aleluya	Escursach	Calop	
Giró	Pansal negre	Pansal negre	Corignan	
Pansal negra	Calop	Aramón	Llora	
Juanillo	Giró	Batista		
Batista	Escursach			
Valent negre	Batista			
Malvasía	Garnacha			
Pedro Jiménez	Tintorer			
Moscatel				
Mollar				

* En negreta, les varietats que es recullen actualment al banc de germoplasma vitícola de les Illes Balears.

TAULA 7.
Aprofitament de les diverses varietats de raïm segons l'*Avance estadístico sobre cultivo y producción de la vid en España en 1889* (Junta Consultiva Agronómica, 1891)

LOCALITZACIÓ	APROFITAMENT DEL RAÏM				
	DE TAULA	PANSA	EXPORTACIÓ I EMBARCAMENT	VI	
				BLANC	NEGRE
PALMA	Calop-Giró	Calop	Calop	Malvasía Moscatel Valent-blanch	Gargollasa Batista
INCA	Calop-Panzal	Panzal	Calop	Moscatel Pampol-rodat	Gargollasa Giró
MANACOR	Juanillo-Giró	Panzal	Calop	Valent-blanch	Fogoneu Escursach
MENORCA	Calop-Panzal	Panzal	Calop	Panzal Cariñena	Giró
EIVISSA	Calop	Calop	Calop	Calop	Fogoneu

* En negreta, les varietats que es recullen actualment al banc de germoplasma vitícola de les Illes Balears.

Repòs en botella

No és fins a l'any 1892 que apareixen esmentades per primera vegada les varietats manto negro i callet, que actualment són majoritàries a les Balears. Torna a ser l'enginyer agrònom Francisco Satorras qui les esmenta a l'informe *Vinos y vendimias* (1892), inclòs a la *Memoria reglamentaria y otros informes*, publicada també per la Direcció Territorial de les Balears, organisme que depèn del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació (taula 8).

Aquestes dues varietats, manto negro i callet, que fins ara havien passat desapercbudes, entren en expansió durant aquests anys, segurament a causa del seu bon comportament en l'empelt sobre peus nous introduïts per la seva aptitud agronòmica i la resistència a la fil·loxera, i també a causa de la bona producció que se n'obté.

TAULA 8.
 Varietats tal com s'esmenten a *Memoria reglamentaria y otros informes*, publicada per la Direcció Territorial de les Balears (1892)

CATEGORIA			
SUPERIORS O FINES		ENTREFINES	BASTES
VINS GENEROSOS	VINS DE TAULA		
Moscatel romano	Batista	Gorgollassa	Fogoneu
Moscatel menudo blanco	Escursach	Valent blanch	Valent negre
Moscatel rosado	Garnacha	Mancés d'en tibús	Aleluyas
Malvasía	Juanillo	Calop	Lopez
Montona	Vinater	Pansal blanc (planta)	Ojo de liebre
Pedro Jimenez	Tintorer	Pansal negre	Argamusas
Giró rojizo	Planta rica (aramon)	Callet	Sabaté
Giró negro	Carignan	Manto negro	Quigat
Pampol rodat	Sinsó (cinsaut)		

* En negreta, les varietats que es recullen actualment al banc de germoplasma vitícola de les Illes Balears.

L'any 1911, la Junta Consultiva Agronòmica publica *La invasión fíloxérica en España y estado en 1909 de la reconstitución del viñedo*. Les varietats a les quals fa referència aquest document són les mateixes que les que s'havien esmentat uns quants anys abans (taula 8). Aquesta vegada, però, es mostra la distribució de les varietats per zones abans i després de la fil·loxera, i es declara que amb la reconstitució de les vinyes destruïdes per la fil·loxera, el repartiment i predomini de les varietats empeltades sobre un patró americà canvia radicalment (taula 9).

A l'informe es diu que a la zona de Binissalem la varietat principal és la gorgollassa, però que els efectes de la fil·loxera fan que aquesta varietat «haya sido abandonada en gran parte y sustituida por las variedades Ciusant, Callet, Manto negro y Batista». Passa el mateix amb el fogoneu a la zona de Manacor, del qual s'especifica que «ha sido también muy restringido, dejando su lugar a otras cepas más finas, como el Giró, Garnacha, Callet, Manto negro, Batista, Escusach y Calop, entre otras». A la zona de Menorca es descriu que la situació varia molt poc després del pas de la fil·loxera; es destaca «únicamente la casi desaparición de la variedad Montona, debido a los efectos desastrosos que en ella ocasionaba el oidium».

TAULA 9.
 Distribució de varietats per zones abans i després de la invasió fil·loxèrica (Junta Consultiva Agronómica, 1911)

ZONA	VARIETATS ESMENTADES ABANS DE LA INVASIÓ FIL·LOXÈRICA		VARIETATS ESMENTADES DESPRÉS DE LA INVASIÓ FIL·LOXÈRICA (1909)
	VARIETATS CULTIVADES		
Binissalem (Mallorca)	Gargollasa		75%
	Fogonén		15-20%
	Moscateles		Resta
	Malvasía		
	Calop		Batista
Manacor (Mallorca)	Fogonén		90%
	Aleluya		Proporció més petita
	Quigat		
	Batista	Valent negro	Proporció molt més petita
	Giró		
Valen blanco		Calop	
Menorca	Planta		50%
	Carignan	Calop	50%
	Montona		
Eivissa	Giró	Calop	
	Moscatel Rosado	Otras	

* En negreta, les varietats que es recullen actualment al banc de germoplasma vitícola de les Illes Balears.

1.4. LA VITICULTURA AL SEGLE XX

1.4.1 . L'impuls de la viticultura i la recuperació de varietats

El gran impulsor de la viticultura i del cooperativisme agrari balear al segle XX és Arnesto Mestre (1884-1968), enginyer agrònom i director de l'Estació Enològica de Felanitx, que es va crear l'any 1910. Gràcies a l'experiència que va adquirir a les estacions enològiques de Vilafranca del Penedès i Reus, l'any 1913 va passar a dirigir l'estació mallorquina que ell i el seu germà havien ajudat a posar en marxa. Mestre dóna un gran impuls a la viticultura duent a terme una campanya per millorar i augmentar la producció de les vinyes (Xamena, 1981). D'altra banda, continua la mateixa dinàmica dels autors del segle anterior i dedica tots els esforços al control sanitari del cultiu de la vinya i a l'elaboració correcta dels vins, intentant millorar la producció i duent a terme experimentacions amb les diferents varietats per separat.

Amb l'impuls que es dóna a la qualitat dels vins durant aquest segle, es fa necessària la construcció del Celler Cooperatiu de Felanitx (1919), del qual Mestre és un dels fundadors.

D'altra banda, Arnesto Mestre va participar i va col·laborar en la creació de les diferents escoles d'ampelografia a tot l'Estat espanyol. En aquestes escoles, creades primer a Haro i després a Madrid per Nicolás García de los Salmones, és on es recullen totes les varietats més importants cultivades en el territori espanyol i on es creen els camps d'assaig d'aquestes varietats. Les de Mallorca també van formar part d'aquests camps d'assaig. La primera aportació de material vitícola que hi va fer Arnesto Mestre va ser el

Barrals antics emprats al celler per trasbalsar vi. Col·lecció etnogràfica de Ramanya

1914; posteriorment, els anys 1942, 1951, 1971 i 1980, s'hi van trametre mostres de les varietats cultivades a Mallorca (Cabello i col·l, 2003; Cabello, 2008).

En la documentació que s'ha revisat, hi consta que l'any 1933 les varietats que s'introdueixen al municipi de Santa Maria són el mandó i el fogoneu, i el 1944 es considera que les varietats callet, mandó i manto negro són majoritàries (Calafat, 1997).

D'altra banda, el llibre *Apuntaciones de viticultura y enología* (Mestre, 1933) reflecteix quines són les varietats de nova introducció que semblaven més aptes per elaborar vi de qualitat i les experiències que s'havien dut a terme en les varietats autòctones (taula 10).

TAULA 10. Varietats autòctones amb les quals Arnesto Mestre va fer assajos en la seva publicació *Apuntaciones de viticultura y enología* (1933), i varietats autòctones esmentades per Bartomeu Forteza en la seva publicació *Vitivinicultura mallorquina: Bodegas cooperativas, calendario del viticultor y datos vinícolas de Mallorca* (1944)

VARIETATS AUTÒCTONES ESMENTADES EL 1933		VARIETATS AUTÒCTONES ESMENTADES EL 1944	
Fogoneu	Vinaté	Manto-negro	Quigat
Callet	Quigat	Callet	Mando
Sabaté	Sumoll	Pensal	Al·leluyas
Sinsó	Parellada	Calop	Sabater
Escursach	Xarel·lo	Batista	Giró
Batista		Graperas	Macabeo
Manto-negro		Jaumillo	Llorete
Gargollassa		Moll	Valent blanc
Mula		Monastrell	Alicantí
Bobal		Gargollassa	Bobal
Giró		Fogoneu	Galmeta
Valent-blanc		Malvasia	Valent negre

* En negreta, les varietats que es recullen actualment al banc de germoplasma vitícola de les Illes Balears.

El 1944, segons l'informe que fa Bartomeu Forteza (1944), les varietats que es cultiven són les que es continuen con-reant actualment com a minoritàries (taula 10). És en aquest moment, amb el començament de l'auge del turisme, que la vinya pateix una devaluació com a producte de vinificació i que prenen força les varietats de raïm de taula. Per aquesta raó, les varietats que tenen més difusió són el calop, el man-to negro i el callet, i se seleccionen les que tenen els raïms menys atapeïts, ja que es poden consumir com a tal. Per a la vinificació, la varietat fogoneu és la principal a la zona de Felanitx i Manacor. El manto negro esdevé la varietat prin-cipal a la zona de Binissalem i Santa Maria, atès el gran impuls que els dóna el celler de José Luis Ferrer, un dels més coneguts de l'illa.

TAULA 11.
Superfície de vinya a les Illes Balears l'any 1982. S'hi mostren diferències entre les illes i s'especifiquen alguns municipis de l'illa de Mallorca (*Catastro Vitícola y Vinícola*. INDO, 1982)

	SUPERFÍCIE (HA)	NOMBRE DE CELLERS
Mallorca	2.965,66	57
Felanitx	1.052,18	
Porreres	394,78	
Manacor	347,74	
Santa Maria	237,06	
Sencelles	153,04	
Montuïri	131,26	
Altres municipis	649,60	
Menorca	0,65	3
Eivissa	73,49	2
Formentera	30,16	1
<i>Total Illes Balears</i>	<i>3.066,97</i>	63

L'Administració també recollia en els seus registres vitícoles llistes de varietats que es cultivaven a les Balears. El primer registre vitícola de les Balears està datat l'any 1972. Els pri-mers registres tan sols reflectien les varietats superiors al 5% de superfície de la parcel·la; totes les que no superaven aquest 5% eren relegades a la denominació «Altres», raó per la qual els seus noms van quedar oblidats pel que fa al registre.

Deu anys més tard, l'Institut Nacional de Denominacions d'Origen publica el *Catastro Vitícola y Vinícola* (INDO, 1982). S'hi referencien tant la superfície que es conrea a les Illes Balears, que es distribueix en un total de 3.066,97 ha, com el nombre de cellers que hi ha, que arriben a un total de 63 (taula 11).

Segons l'esmentat *Catastro Vitícola y Vinícola*, les varietats més cultivades a les Balears al final del segle XX eren el callet, se-guit pel fogoneu, el manto negro, el monestrell i el calop. A la taula 12 es mostra la superfície cultivada de cada una d'aquestes varietats i el percentatge que representa en la totalitat del conreu de vinya. A més, també s'hi especifiquen la superfície dedi-cada a la mescla de varietats, les varietats no identificades i les que no estan empeltades.

TAULA 12.
Superfície dedicada a les varietats presents a les vinyes de les Illes Balears l'any 1982 (*Catastro Vitícola y Vinícola*. INDO, 1982). Els noms de varietats apareixen tal com s'es-menten a l'INDO

VARIETATS	SUPERFÍCIE (HA)
Alicante bouschet	10,62
Bobal	3,71
Callet	1.253,59
Calop	38,71
Cañarroyo	1,46
Cardinal	8,20
Fogoneu	584,8
Garnacha	1,46
Manto negro	558,09
Monastrell	68,98
Pardillo	3,02
Pepita de oro	5,64
Picapoll blanc	4,43
Roseti	1,42
Tinto ribera	0,59
Xarello blanco	2,73
<i>No identificades</i>	4,51
<i>Mescla varietats</i>	98,24
<i>Sense empeltar</i>	38,13

* En negreta, les varietats que es recullen actualment al banc de germoplasma vitícola de les Illes Balears.

Detall de raïm

1.4.2 . La creació de les denominacions d'origen

Paral·lelament, a la dècada del vuitanta, l'Obra Social La Caixa impulsa la realització d'experimentació en vinya. En els estudis que es duen a terme, es comparen les varietats locals (manto negro, callet, fogoneu, sabater, gorgollassa, viner, giró ros, giró negre, moll i valent blanc) amb les varietats que tenen més difusió a escala nacional i internacional (Armero i Alabern, 1990).

Amb l'estudi d'Armero i Alabern, *Diez años de experimentación vitícola en Mallorca*, i l'obra *Estudio de la ecología*

de las levaduras en la fermentación de los mostos y vinos mallorquines (Mulet i col·l., 1990), s'inicien els tràmits per crear la Denominació d'Origen Binissalem, que es va fundar l'any 1990. La creació de la Denominació d'Origen Pla i Llevant va tenir lloc gairebé una dècada més tard, l'any 1999. Amb la creació de les denominacions d'origen, els vins de Mallorca comencen a tenir una difusió internacional, i en la cerca per obtenir una tipicitat, creix la preocupació per analitzar les varietats de ceps que havien caigut en oblit.

1.5. LA SITUACIÓ ACTUAL DE LA VITICULTURA BALEAR

El sector vitícola balear ha experimentat un augment de la superfície plantada de més del 33% des de l'any 2001 i és un dels sectors agrícoles més dinàmics.

La variabilitat genètica que s'ha trobat a les Illes Balears és molt àmplia amb relació a l'extensió del territori, tot i que també és cert que moltes d'aquestes varietats pertanyen al grup de varietats minoritàries i que es troben, de vegades, en una situació gairebé testimonial, que es redueix a la conservació al banc de germoplasma de les Illes Balears o a la presència d'uns quants ceps o, fins i tot, de ceps aïllats entre altres varietats que tenen una distribució més àmplia.

DENOMINACIONS D'ORIGEN PROTEGIDES

DENOMINACIÓ D'ORIGEN

PLA i LLEVANT
DENOMINACIÓ D'ORIGEN

VINS DE LA TERRA

IBIZA
VI DE LA TERRA

ILLA DE MENORCA
VI DE LA TERRA

SERRA DE TRAMUNTANA-COSTA NORD

FORMENTERA
VI DE LA TERRA

Mallorca
VI DE LA TERRA

A photograph showing the back of two people's heads and shoulders as they look out over a lush green vineyard. They are both holding glasses of red wine. The person on the left has short brown hair and is wearing a grey t-shirt. The person on the right has dark hair and is wearing a light-colored top. The vineyard in the background is filled with rows of grapevines under bright, natural light.

Tast de vi 31

1.5.1. El banc de germoplasma vitícola de les Illes Balears

El 1999, els tècnics de la Conselleria d’Agricultura Joan Rallo i Antoni Martorell s’encarreguen de crear el banc de germoplasma vitícola de les Illes Balears, que constitueix la col·lecció actual de les varietats minoritàries. Aquesta col·lecció es crea a partir de material de l’estació experimental d’El Encín, que depèn de la Comunitat Autònoma de Madrid, que constava com a originari de les Illes Balears. Es tracta del material que Arnesto Mestre havia enviat a Madrid els anys 1914, 1942 i 1951. Alhora, també comencen a fer prospeccions per tota l’illa de Mallorca, en primer lloc amb la finalitat de comprovar que les varietats guardades al reservori de Madrid corresponien a les que es cultiven actualment a Mallorca i, en segon lloc, per tenir tot el reservori en les mateixes condicions i amb les varietat de referència. En les prospeccions que fan, troben varietats que no s’havien identificat fins aleshores.

Actualment es conserven prop de seixanta accessions (taula 13), de les quals almenys la meitat es consideren originàries de les Balears o d’implantació històrica al territori. A més, es conserven setze varietats d’àmplia distribució i unes quantes de desconegudes que encara estan en fase d’estudi.

Raims per a la verema

TAULA 13.
Varietats presents al banc de germoplasma vitícola de les Illes Balears

DE VINIFICACIÓ		DE TAULA	DE REFERÈNCIA
Al·leluia	Moll	Calop blanc	Cabernet sauvignon
Argamussa	Negre de Menorca	Calop negre	Chardonnay
Batista	Pollença	Calop vermell	Chennin
Batista mallorquina	Quigat	Fresa	Garnatxa
Callet	Sabater	Joanillo	Gewürztraminer
Callet negrella	Sinsó	Juan Ibáñez	Macabeu
Escursac	Valent blanc	Llora	Merlot
Esperó de gall	Valent negre	Mamella de vaca	Monestrell
Fernandella	Vinater blanc	Molinera	Parellada
Fogoneu	Vinater negre	Moscatell	Pinot noir
Fogoneu mallorquí		Moscatell d'Hamburg	Riesling
Gafarró		Moscatell romà	Sauvignon blanc
Galmeter		Pepita de oro	Sirà
Giró negre		Pepita rosada	Tempranillo
Giró ros		Peu de rata	Vermentino
Gorgollassa		Planta	Xarel·lo
Malvasia de Banyalbufar		Red globe	
Mancès de capdell		Sultanina	
Mancès de tibús			
Manto negro			

Entre totes aquestes varietats locals, només les varietats negres manto negro i callet i la varietat blanca moll es poden considerar de cultiu majoritari, i fins fa pocs anys només estava autoritzat el cultiu d'aquestes varietats.

D'altra banda, gràcies als estudis de l'Institut de Recerca i Formació Agrària i Pesquera de les Illes Balears (IRFAP), que han posat de manifest el gran potencial enològic d'algunes d'aquestes varietats minoritàries, s'ha anat despertant l'interès del sector per tal de cultivar-les i autoritzar-les. És el cas de les varietats giró ros (blanca) i gorgollassa i escursac (negres).

1.5.2. Les varietats autoritzades i figures de protecció

Amb la publicació del Reial decret 1472/2000, es defineixen les varietats autoritzades de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, i en l'última modificació, el Reial decret 461/2011, s'afegeixen les varietats minoritàries giró ros i gorgollassa (taula 14). Posteriorment, les dues varietats s'han incorporat a la llista de varietats autoritzades per la DOP Binissalem (Ordre, d'11 d'abril de 2014, que aprova el plec de condicions de la DOP Binissalem) i per la DOP Pla i Llevant (Ordre, de 22 de gener de 2015, per la qual s'aprova el plec de condicions de la DOP Pla i Llevant).

Igualment, la varietat escursac ha estat autoritzada recentment per ordre del conseller de Medi Ambient, Agricultura i Pesca, en la categoria de les varietats de raïm de vinificació autoritzades a les Illes Balears.

TAULA 14.
Varietats autoritzades a les Illes Balears

ANY 2000	ANY 2016	
Varietats recomanades	Varietats recomanades	
Callet, N	Callet, N	
Manto negro, N	Manto negro, N	
Moll, pensal blanca, prensal, B	Moll, pensal blanca, prensal, B	
Varietats autoritzades	Varietats autoritzades	
Cabernet sauvignon, N	Cabernet sauvignon, N	Moscatell d'Alexandria, B
Chardonnay, B	Chardonnay, B	Moscatell de gra menut, B
Fogoneu, N	Escursac, N	Parellada, B
Macabeu, viura, B	Fogoneu, N	Pinot noir, N
Malvasia, B	Garnatxa blanca, B	Riesling, B
Merlot, N	Garnatxa negra, N	Sauvignon blanc, B
Monestrell, N	Giró ros, B	Sirà, N
Moscatell d'Alexandria, B	Gorgollassa, N	Tempranillo, N
Parellada, B	Macabeu, viura, B	Viognier, B
Sirà, N	Malvasia aromàtica, malvasia de Banyalbufar, B	Petit verdot, B
Tempranillo, N	Merlot, N	
	Monestrell, N	

Actualment, una gran part de la superfície de vinya de les Illes Balears està emparada per diferents figures de protecció de qualitat; representa una superfície total de més de 1.500 ha (taula 15).

TAULA 15.
Superfície de vinya registrada a les Illes Balears l'any 2015 emparada per figures de protecció de qualitat (www.illesbalearsqualitat.cat)

FIGURES DE PROTECCIÓ		SUPERFÍCIE (ha)
Denominacions d'origen protegides	DOP Binissalem Mallorca	362
	DOP Pla i Llevant	360
Vins de la terra	Vi de la Terra Illes Balears	2
	Vi de la Terra Serra de Tramuntana	11
	Vi de la Terra Mallorca	780
	Vi de la Terra Eivissa	57
	Vi de la Terra Illa de Menorca	38
	Vi de la Terra de Formentera	13

Les dues denominacions d'origen protegides que hi ha a les Balears, la DOP Binissalem i la DOP Pla i Llevant, tenen com a varietats principals les varietats negres manto negro i callet, i la blanca moll. La superfície de cultiu que es dedica a aquestes varietats també és majoritària en aquestes zones. A la DOP Binissalem, arriba a 178,50 ha de manto negro (el 28,8% del total de les vinyes), 15,60 ha de callet (2,5%) i 70,22 ha de moll (11,4%). En canvi, a la DOP Pla i Llevant, la proporció de varietats varia: 47,0 ha de callet (11,6%), 31,0 ha de manto negro (7,7%) i 41,0 ha de moll (10,2%) (www.illesbalearsqualitat.cat).

1.5.3. Projectes de recerca que s'han dut a terme

Després de més d'una dècada de recerca en l'àmbit de la viticultura balear mitjançant diversos projectes de recerca, s'ha contribuït al coneixement de les varietats locals, a la seva millora amb programes de selecció clonal i a la recuperació de les varietats més minoritàries.

L'estudi de les varietats locals de vinya de les Illes Balears s'ha dut a terme gràcies a la col·laboració de diverses institucions i a la feina dels seus investigadors, com la Universitat de les Illes Balears (UIB) i l'Institut de Recerca i Formació Agrària i Pesquera (IRFAP) del Govern de les Illes Balears. També cal destacar col·laboracions puntuals en els projectes amb altres institucions espanyoles, com l'Institut Murcià de Recerca i Desenvolupament Agrari i Alimentari (IMIDA), l'Institut Madrileny de Recerca i Desenvolupament Rural, Agrari i Alimentari (IMIDRA) o el departament de Química Analítica de la Universitat de Saragossa.

El projecte VIN-000-013, anomenat «Selecció clonal de varietats de vinya», dirigit pel Dr. Hipólito Medrano, i els projectes consegüents INIA RTA2004-175-C1, «Caracterització, sanejament i conservació de material vegetal vitícola de les Balears», i RTA2008-00085-C02-01, «Caracterització i conservació de varietats locals majoritàries de vinya de les Illes Balears. Anàlisi dels principals factors de producció que determinen la qualitat de la collita», dirigits pel Dr. Josep Cifre, han permès culminar la selecció clonal de les varietats majoritàries de les Balears manto negro, callet i moll

després d'un llarg procés de prospecció i selecció de material i d'avaluació agronòmica i enològica d'un gran nombre d'accessions. Actualment es disposa de clons certificats de les varietats malvasia, manto negro i callet.

Aquests projectes, impulsats per la UIB, van posar de manifest la importància de la pèrdua de les varietats minoritàries com a reservori genètic. Per la seva banda, els tècnics Joan Rallo i Antoni Martorell van crear el banc de germoplasma vitícola de les Illes Balears, que constitueix la col·lecció actual de les varietats minoritàries, de les varietats majoritàries i de les de referència. Entre el 2004 i el 2008, l'IRFAP duu a terme el projecte RTA2005-00132-00-00, «Caracterització morfològica i agronòmica de varietats autòctones de les Balears: avaluació de l'aptitud enològica, composició antociànica i perfil aromàtic», dirigit pel Dr. José M. Escalona, que ha permès la caracterització ampelogràfica i agronòmica de les varietats minoritàries de les Illes Balears, i s'han microvinificat i caracteritzat per primera vegada els vins que corresponen a aquestes varietats. Com a continuació d'aquest projecte, es va fer un nou projecte, liderat per la Dra. Josefina Bota, RTA2010-00118-00-00, «Estudi sanitari, preservació i caracterització de varietats minoritàries de vinya a les Balears. Confirmació de genotips únics mitjançant l'aplicació de marcadors moleculars. Recuperació sanitària de genotips infectats mitjançant tècniques de biotecnologia», que completa els resultats anteriors i permet obtenir material sa susceptible de ser certificat.

D'altra banda, el grup de recerca de l'IMIDRA, liderat pel Dr. Félix Cabello, ha dut a terme un estudi sobre la identificació i l'avaluació de les varietats mallorquines que formen part de la col·lecció de germoplasma d'El Encín, que ha permès dilucidar falses sinonímies i establir un arbre de parentiu entre les varietats que s'han estudiat. Fruit d'aquest treball, el 2011 es va publicar la tesi doctoral de la Dra. Sonia García titulada *Estudio de variedades minoritarias de vid* (Vitis vinifera L.): *descripción, caracterización agronómica y enológica de material procedente de las Islas Baleares*.

Recentment, la UIB ha participat en un altre projecte a escala nacional (RF2012-00027-C05) titulat «Documentació,

caracterització i racionalització del germoplasma de vinya prospectat i conservat a Espanya. Creació d'una col·lecció nuclear», els resultats del qual estan en fase d'anàlisi i d'elaboració. Alhora, es continua desenvolupant una línia de sanejament de varietats minoritàries per recuperar-les.

Aquests projectes han generat una gran quantitat de coneixement que ha estat objecte de nombrosos treballs tant de caràcter científic com divulgatiu. Cal destacar que un dels èxits més importants ha estat aconseguir una bona caracterització genètica, morfològica, agronòmica i enològica del gran conjunt de varietats locals de vinya que hi ha al territori balear.

Vista panoràmica de les vinyes de Can Vidalet

2. CONDICIONS EXPERIMENTALS UTILITZADES EN LA DESCRIPCIÓ DE VARIETATS

La caracterització ampelogràfica i agronòmica de les varietats minoritàries s'ha fet a partir de l'estudi de la col·lecció de varietats recollides al banc de germoplasma vitícola, situat a la finca experimental de sa Granja (Palma), realitzat entre els anys 2004 i 2008 a l'IRFAP. A més, s'han microvinificat i analitzat els vins corresponents a aquestes varietats, cosa que ha permès conèixer les particularitats de cadascuna. Així mateix, s'ha descrit el perfil genètic per a la identificació de les varietats.

2.1. Descripció de la parcel·la i condicions de l'estudi

La col·lecció de ceps que s'han fet servir en aquest estudi es localitza a la parcel·la experimental de sa Granja (IRFAP), situada a Palma (39°35'22,917"N i 2°39'58,404"E).

Les condicions meteorològiques de la parcel·la són les típiques de clima mediterrani, amb mesos estivals en què les temperatures són més elevades (sense arribar a superar en cap cas 40°C) i les precipitacions gairebé inexistents. Les hores d'insolació en les èpoques estivals esmentades són elevades (unes 10 hores de sol diàries amb una radiació mitjana de 15,1 MJ/m²) i, durant l'hivern, hi ha gairebé una absència total de glaçades (només al mes de desembre la

temperatura mitjana és inferior a 10°C). La precipitació mitjana anual és de 550 mm aproximadament.

El sòl de la parcel·la es pot considerar representatiu de la zona vitícola de Mallorca, ja que és un sòl molt calcari, amb pH alcalí. A més, presenta un nivell de fertilitat entre baix i mitjà (taula 16). D'altra banda, es tracta d'un terreny bastant uniforme i profund, amb presència moderada d'elements grossos, cosa que garanteix un desenvolupament radicular correcte. Totes aquestes característiques generals confereixen al sòl de la parcel·la una vocació vitícola correcta.

TAULA 16.
Paràmetres fisicoquímics principals del perfil del sòl de la parcel·la experimental de sa Granja (Palma). Les dades corresponen a tres mostres preses a tres profunditats del perfil

PARÀMETRE	ANÀLISI DEL SÒL		
	0-30 cm	30-60 cm	60-90 cm
Arenes	36,00	36,00	44,00
Argila	41,00	41,00	38,00
Llim	23,00	26,00	18,00
Textura	Franca	Franca	Franca
Matèria orgànica (%)	1,25	0,14	0,60
CIC (meq/100 g)	12,81	9,32	9,12
Carbonats (%)	39,75	48,40	46,14
Calcària activa (%)	10,88	11,20	9,26
pH (pasta saturada)	8,53	8,55	8,60
CE (dS/m)	0,15	0,14	0,13
Nitrogen total (%)	0,11	0,07	0,06
Relació C/N	6,59	1,16	5,80
Fòsfor assimilable (ppm)	12,40	4,40	9,82
Potassi intercanviable (ppm)	334,00	213,00	192,00
Magnesi intercanviable (meq/100 g)	1,00	0,66	0,71
Calci intercanviable (meq/100 g)	7,62	7,61	4,18
Relació Ca/Mg	7,62	11,53	5,89
Relació K/Mg	0,85	0,83	0,69

A la plantació hi ha 10 rèpliques de cada varietat empeltades sobre R-99, en un marc de plantació de 2,50m x1,20 m, i un sistema de conducció en espatllera de tres alçades i una poda de doble cordó a dotze gemmes franques establertes en sis brocades per planta.

En el moment de l'inici de l'estudi la plantació tenia 10 anys i el sistema de cultiu va ser una llaurada profunda a l'inici del cicle i el control de la coberta espontània mitjançant 1 o 2 segues anuals. L'aportació hídrica que es va fer va ser d'un reg a saturació a l'inici del cicle, i 3 a 4 regs de suport durant els mesos de juny i juliol, sense superar els 80 litres per planta i any. Es van fer diferents podes en verd per al control de la vegetació (un espuntament i un escapirolat parcial). El control de les malalties criptogàmiques es va dur a terme mitjançant l'aplicació de tractaments preventius.

Parcel·la experimental de sa Granja (Palma)

2.2. Material vegetal

El material vitícola utilitzat per a la caracterització de varietats locals és el que hi ha al banc de germoplasma de vinya de les Illes Balears.

S’han descrit un total de trenta-nou varietats de vinya procedents de les Illes Balears tant morfològicament com molecularment, com també el seu comportament agronòmic i el seu potencial enològic. A la taula 17 les varietats utilitzades per a cada tipus de descripció estan ombrejades.

TAULA 17.
Varietats utilitzades en l’estudi de caracterització de varietats locals de les Illes Balears

VARIETAT	DESCRIPCIÓ	
	MOLECULAR, AMPELOGRÀFICA I AGRONÒMICA	ENOLÒGICA
VINIFICACIÓ		
Argamussa ^B		
Al-leluia ^B		
Batista ^N		
Batista mallorquina ^N		
Callet ^N		
Callet negrella ^N		
Escursac ^N		
Esperó de gall ^N		
Fernandella ^N		
Fogoneu ^N		
Fogoneu mallorquí ^N		
Gafarró ^N		
Galmeter ^N		
Giró negre ^N		
Giró ros ^B		
Gorgollassa ^N		
Malvasia de Banyalbufar ^B		
Mancès de capdell ^N		

VARIETAT	DESCRIPCIÓ	
	MOLECULAR, AMPELOGRÀFICA I AGRONÒMICA	ENOLÒGICA
Mancès de tibús ^N		
Manto negro ^N		
Moll ^B		
Quigat ^B		
Sabater ^N		
Sinsó ^N		
Valent blanc ^B		
Valent negre ^B		
Vinater blanc ^B		
Vinater negre ^N		
TAULA		
Calop blanc ^B		
Calop negre ^N		
Calop vermell ^N		
Joanillo ^B		
Mamella de vaca ^B		
Moscatell ^B		
Moscatell romà ^B		
Pepita de oro ^B		
Pepita rosada ^B		
Peu de rata ^B		

^B Varietat blanca, ^N Varietat negra.

3. CARACTERITZACIÓ MOLECULAR, AMPELOGRÀFICA I AGRONÒMICA DE LES VARIETATS LOCALS DE LES ILLES BALEARS

Es van descriure tant molecularment com morfològicament, i també el comportament agronòmic i qualitat del raïm de trenta-vuit varietats, de les quals vint-i-vuit són de vinificació i deu de taula (taula 17).

Els resultats moleculars han permès obtenir una relació de parentals i a la vegada establir sinonímies. Els resultats morfològics, agronòmics i de qualitat del raïm es presenten en forma de fitxes descriptives en l'apartat 3.2.

3.1. TÈCNiques UTILITZADES EN LA IDENTIFICACIÓ I LA CARACTERITZACIÓ VARIETAL

3.1.1. Identificació molecular

La caracterització genètica de les varietats de les Illes Balears va ser objecte d'una tesi doctoral i els resultats que es van obtenir van servir per aclarir tant sinonímies com parentals entre aquestes varietats (García-Muñoz, 2011). En aquesta caracterització es va incloure el material vegetal balear que es conserva al banc de germoplasma de vinya d'El Encín (Madrid), i també les accessions prospectades a Mallorca amb posterioritat i incloses al banc de germoplasma de vinya de sa Granja (Palma). Es van analitzar un conjunt de vint microsatèl·lits nuclears (nuSSR) i cinc microsatèl·lits de cloroplasts (cpSSRs). A continuació, presentem una petita revisió d'aquests resultats.

Els resultats de totes les mostres analitzades van permetre establir sinonímies entre varietats que s'havien collit com si fossin diferents, com ara el callet blanc i el valent blanc o el galmeter i el mandó (taula 17), i van permetre també

descobrir varietats encara no identificades fins a la data. A més, es va poder establir també una primera relació de les varietats minoritàries identificant-ne les proximitats entre elles (figura 4).

Així doncs, l'estudi de parentals estableix la relació de tretze varietats minoritàries, de les quals sorgeixen dos llinatges o grups (figura 4). En el primer grup de varietats (A) hi ha les minoritàries esperó de gall, gorgollassa i vinater negre. Sembla que es van originar a partir d'encreuaments de varietats del Llevant de la península Ibèrica relacionats principalment amb la varietat hebén.

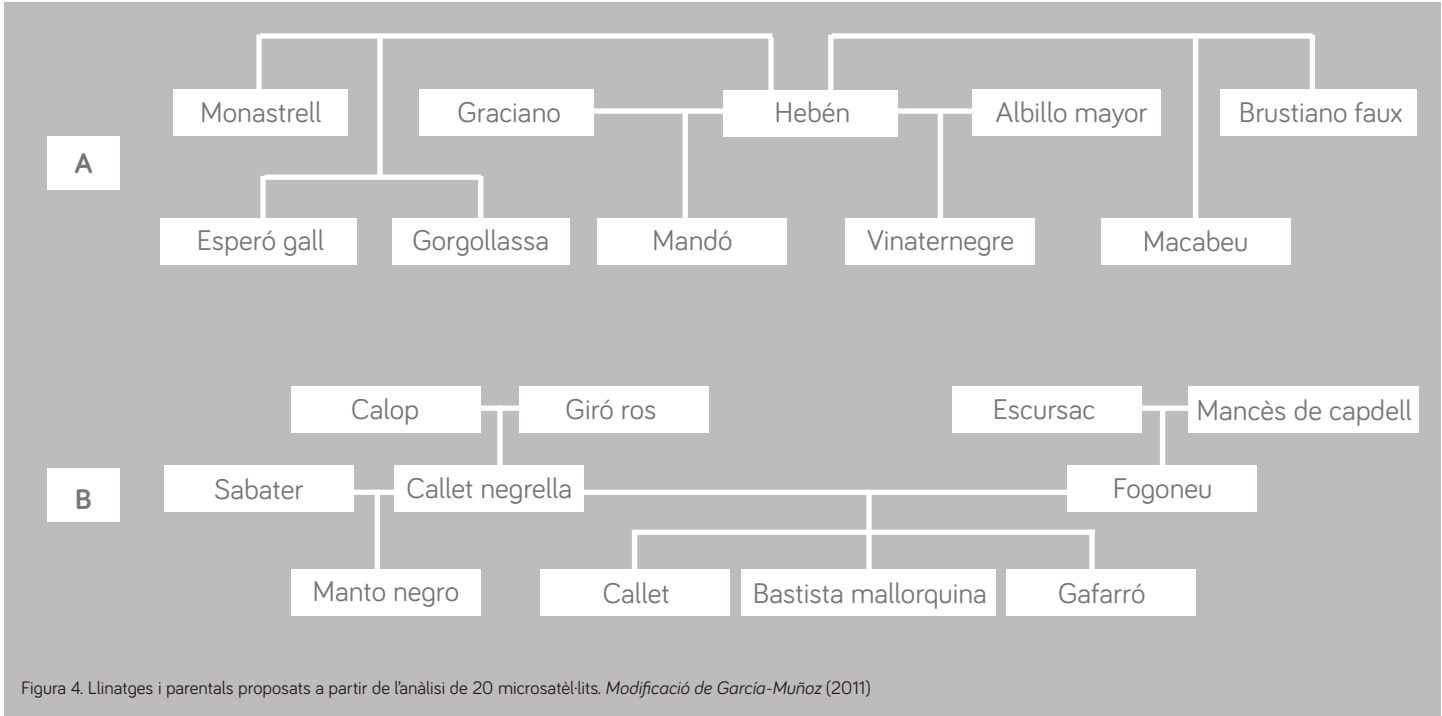
En el segon grup (B), la varietat callet negrella, ha esdevingut la clau o l'origen de molts encreuaments, cosa que ha confirmat la importància de les varietats minoritàries per establir les relacions de totes les varietats.

La varietat callet negrella (recol·lectada inicialment com callet Cas Concos per ser originària d'aquesta localitat) prové dels parentals calop i giró ros, dues varietats esteses, la primera a tota la península Ibèrica a causa de les influències durant l'època musulmana, i la segona identificada a les illes de Mallorca i Sardenya (unificades històricament durant els segles XIV i XV).

Trobem al mateix grup la varietat fogoneu, amb els parentals escursac i mancès de capdell. Les dues varietats han estat identificades també en zones unificades amb el regne de Mallorca durant els segles XII i XIII. Així doncs, la varietat escursac

es coneix també com a murescu al sud de França, i la varietat mancès de capdell es coneix com a mancens a la zona del Pirineu francès.

Les varietats callet (majoritària a les zones de Felanitx i Manacor), gafarró i batista mallorquina van sorgir d'encreuaments de callet negrella i fogoneu. És per això que molts productors confonen la batista mallorquina amb el fogoneu, el callet o el manto negro, segons l'època d'identificació. En canvi, la varietat majoritària de la zona de Binissalem (manto negro) prové de l'encreuament de la mateixa callet negrella amb la varietat sabater.

3.1.2. Caracterització ampelogràfica

Per provar de resoldre els problemes de subjectivitat i manca d'estandardització en la caracterització morfològica, l'OIV (Oficina Internacional per la Vinya i el Vi) es va encarregar d'elaborar les primeres fitxes de descriptors de varietats. Aquestes han estat utilitzades per nombroses institucions acadèmiques, cosa que ha permès unificar la identificació de cultivars. En l'actualitat, a escala institucional, la descripció de varietats es regeix per les normes de la Community Plant Variety Office (CPVO) que és l'oficina europea de varietats vegetals i és l'organisme que dicta les normes que han de complir els Estats membres per unificar els criteris per al registre de les varietats conreades. Aquesta segueix els descriptors de la UPOV i la seva directiva TG/50/9 és de compliment obligat per les administracions en el cas de registre de varietats.

Per caracteritzar una varietat ampelogràficament i fer-ne la identificació, es considera que l'assaig ha de durar com a mínim dos cicles de cultiu independents. A més, s'han d'examinar amb detall les diferents característiques morfològiques i anatòmiques dels diversos òrgans de la planta com són summitat, fulla jove, pàmpol, cirrells, flor, fulla adulta, raïm, baia i fenologia.

La caracterització ampelogràfica de les varietats minoritàries de les Illes Balears s'ha dut a terme durant tres anys consecutius, d'acord amb la directiva TG/50/9, i amb algunes varietats de referència que han permès la comparació amb els descriptors.

Els resultats de la descripció ampelogràfica es recullen a

l'apartat 3.2 d'aquesta monografia. A més, aquest treball de caracterització també s'ha presentat en reunions i congressos científics (Medrano i col·l., 2005b; Escalona i col·l., 2006a i b; Bota i col·l., 2009; Bota i col·l., 2012), com també en revistes divulgatives del sector vitivinícola (Medrano i col·l. 2005a; Escalona i col·l. 2009a i b).

Moment de verema

3.1.3. Caracterització agronòmica i qualitat del raïm

La caracterització agronòmica de les varietats es va basar en un seguiment durant tres campanyes consecutives dels paràmetres següents: fenologia, determinació de paràmetres productius i vigor dels ceps, com també de paràmetres de qualitat dels raïms.

Per tal de caracteritzar la fenologia de cada varietat, es van avaluar els estadis fenològics d'inici de brotada, floració, inici de verolament i recol·lecció, amb una freqüència setmanal i seguint les normes de la directiva TG/50/9 de la Community Plant Variety Office.

En l'època de verema es va determinar la capacitat productiva dels ceps considerant els paràmetres productius clàssics com són la producció unitària (kg/cep), el nombre de raïms per cep i el pes mitjà del raïm. L'estimació del vigor dels ceps es va dur a terme mitjançant el recompte del nombre de sarments, el pes de fusta de poda de cada cep i el nombre de nusos de poda. Tots aquests registres es van efectuar en el moment de dur a terme la poda d'hivern (parada vegetativa). Sobre la base d'aquesta informació, les varietats es van catalogar en tres categories de vigor: baix, mitjà i alt.

La determinació dels paràmetres principals de qualitat del raïm es va efectuar mitjançant l'obtenció de most a partir de mostratges setmanals, prenent mostres de 50 baies per varietat procedents de diferents plantes i orientacions. Així doncs, es va determinar l'acidesa total mitjançant mètodes potenciomètrics (OIV, 2016); la concentració de sucres (alcohol potencial) per refractometria expressada en graus Baumé (refractòmetre portàtil Alla). El potencial aromàtic

i la intensitat de la coloració es van avaluar de forma subjectiva mitjançant una anàlisi sensorial de manera olfactiva i visual.

Els resultats de la caracterització agronòmica i de qualitat del raïm obtinguts durant els tres anys de seguiment es recullen a l'apartat 3.2 d'aquesta monografia. D'altra banda, també s'han recollit en diversos articles científics i en congressos nacionals i internacionals (Escalona i col·l., 2006a i b; Escalona i col·l., 2008a i b; Olmos i col·l., 2008; Olmos i col·l., 2009; Escalona i col·l., 2009a i b).

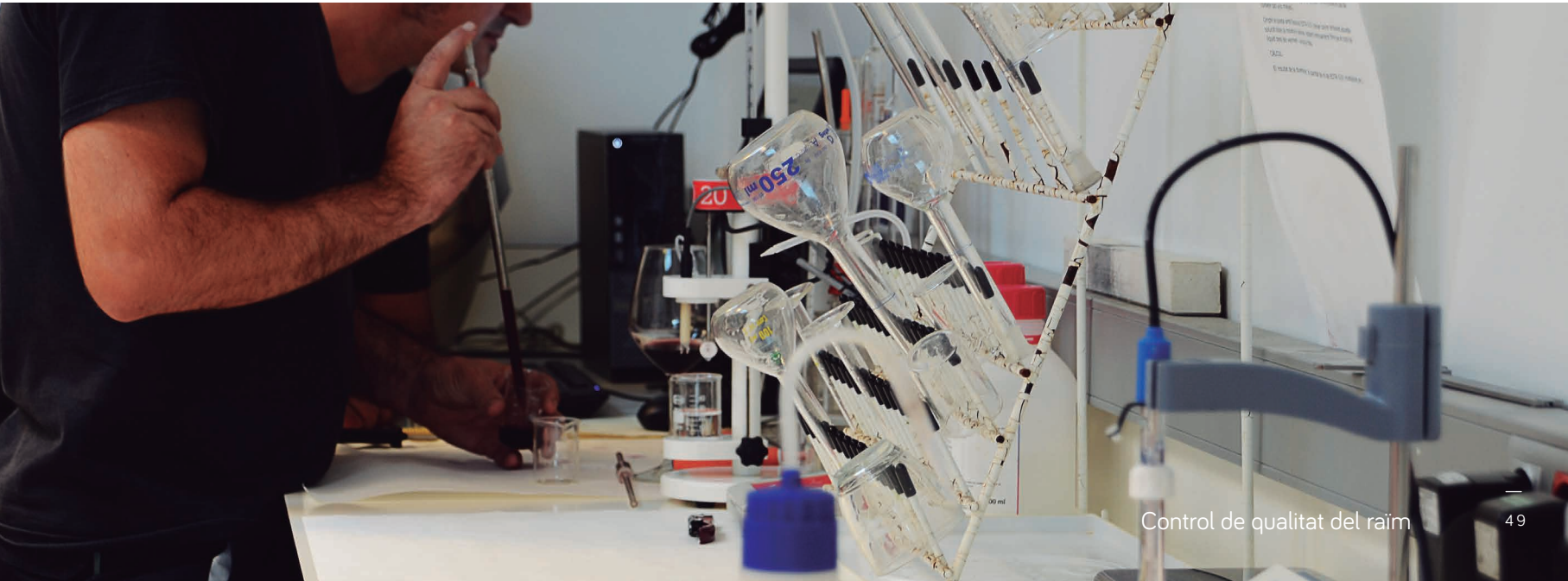
Inici del procés de vinificació

3.2. FITXES DESCRIPTIVES DE LES VARIETATS

En aquest apartat es presenten les fitxes descriptives elaborades per a cada varietat a partir dels resultats que s'han obtingut en la caracterització ampelogràfica, agronòmica i de qualitat del raïm.

En primer lloc, es mostren les varietats de vinificació i posteriorment, les de taula. Cada fitxa conté un resum de les característiques generals de la varietat, els resultats dels descriptors ampelogràfics que s'han fet servir en la caracterització, els resultats de paràmetres agronòmics i d'aptitud enològica, i també fotografies de diferents òrgans de la planta (summitat, anvers i revers de la fulla adulta, raïm i baia).

En el cas de les fitxes de descripció de les varietats de taula, només es presenten els resultats corresponents als descriptors ampelogràfics i les fotografies dels diferents òrgans avaluats.

Control de qualitat del raïm

VARIETATS DE VINIFICACIÓ

- AL·LELUIA
- ARGAMUSSA
- BATISTA
- BATISTA MALLORQUINA
- CALLET
- CALLET NEGRELLA
- ESCURSAC
- ESPERÓ DE GALL
- FERNANDELLA
- FOGONEU
- FOGONEU MALLORQUÍ
- GAFARRÓ
- GALMETER
- GIRÓ NEGRE
- GIRÓ ROS
- GORGOLLASSA
- MALVASIA DE BANYALBUFAR
- MANCÈS DE CAPDELL
- MANCÈS DE TIBÚS
- MANTO NEGRO
- MOLL
- QUIGAT
- SABATER
- SINSÓ
- VALENT BLANC
- VALENT NEGRE
- VINATER BLANC
- VINATER NEGRE

AL·LELUIA

Varietat que prové del banc de germoplasma d'El Encín. Actualment no es conrea a Mallorca. Citada a Die Balearen i al Diccionari català-valencià-balear.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada
PÈLS TOMBATS	Escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Mitjans
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt dèbil
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Curta
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament oberta
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Igual

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Gran
DENSITAT	Mitjana
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Curta

BAIA	
MIDA	Mitjana
FORMA	Globosa aplatada
COLOR DE L'EPIDERMIS	Verd grogós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades

FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Mitjana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Mitjana

ARGAMUSSA

Varietat poc apreciada, present a Felanitx i Manacor, coincidint amb la del banc de germoplasma d'El Encín. Citada a Die Balearen i al Diccionari català-valencià-balear. S'empeltava al final de la fila, prop del camí, amb la creença que si algú volia agafar-ne un raïm, l'escollís per la mida.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada
PÈLS TOMBATS	Densos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd amb zones antociàniques
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Mitjans
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Curta
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Gran
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Igual

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Gran
DENSITAT	Compacta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Curta
BAIA	
MIDA	Mitjana
FORMA	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Verd grogós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Moderadament ferma
GUST PARTICULAR	Un altre gust
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades

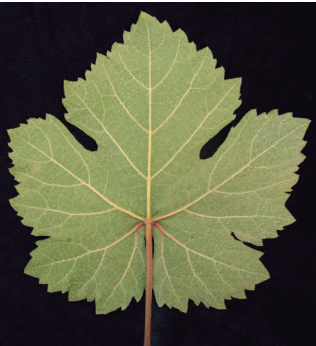
FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Molt primerenca	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Tardana	

APTITUDS AGRONÒMIQUES			QUALITAT DEL RAÏM		
PRODUCCIÓ (KG)	5,63		ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	4,8	
NOMBRE DE RAÏMS	10,00		ALCOHOL POTENCIAL	11,7	
PES DEL RAÏM (G)	585,83		POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà	
VIGOR	Alt		INTENSITAT DE COLORACIÓ	Mitjana	

BATISTA *fr* canari

Planta provinent del banc de germoplasma d'El Encín, on està identificada com a sinònimia de la varietat canari. Però aquesta és diferent de la batista trobada en les darreres prospeccions fetes a les zones de Felanitx, Porreres, Montuiri i Algaida. Les caracteritzacions ampelogràfica i molecular així ho demostren.

SUMITAT		
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta	
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada	
PÈLS TOMBATS	Densos	
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Mitjana	

FULLA JOVE		
COLOR DEL FEIX	Verd amb zones antociàniques	
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Densos	
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Mitjana	

PÀMPOL		
PORT	Erecte	
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Vermell	
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell	
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd i vermell	
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd i vermell	

CIRCELLS		
LONGITUD	Molt curta	

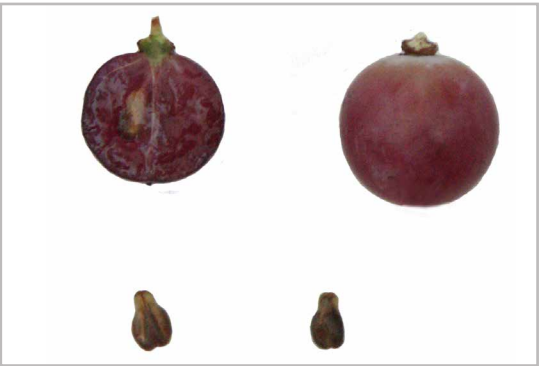
FULLA ADULTA		
MIDA DEL LIMBE	Gran	
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal	
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc	
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament oberta	
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana	
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana	
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis	
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa	
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Mitjans	
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Escassos	
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta	

FLOR		
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats	
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	A partir del cinquè nus	
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències	

RAÏM		
MIDA	Mitjana	
DENSITAT	Compacta	
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Curta	

BAIA		
MIDA	Mitjana	
FORMA	Globosa	
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós	
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil	
FERMESA DE LA POLPA	Tova o lleugerament ferma	
GUST PARTICULAR	Cap	
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades	

FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Mitjana	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Mitjana	

BATISTA MALLORQUINA

Trobada a la zona que va de Montuiri a Felanitx. Antigament es feia servir com a raïm de taula. De possible confusió entre els mateixos conreadors, atès que l'han identificat com a fogoneu, manto negro i callet segons l'època.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Molt oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada
PÈLS TOMBATS	Densos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Mitjans-densos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Erecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd i vermell
CIRCELLS	
LONGITUD	Mitjana
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Mitjana
FORMA DEL LIMBE	Cuneïforme
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat
LONGITUD DE LES DENTS	Curta
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Petita
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats convexos
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Igual

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Gran
DENSITAT	Mitjana
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Curta
BAIA	
MIDA	Mitjana
FORMA.....	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA.....	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR.....	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT.....	Primerenca
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT.....	Primerenca

CALLET

Varietat autòctona inclosa a la llista de varietats autoritzades a les Balears. Conreada a Mallorca, majoritària en la denominació d'origen protegida Pla i Llevant.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Molt oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	No rivetada
PÈLS TOMBATS	Escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Vermell rogenc clar
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Curta
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Mitjana
FORMA DEL LIMBE	Orbicular
NOMBRE DE LÒBULS	Tres
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Tancada
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats convexos
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

AUTORITZADA

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS.....	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA.....	Gran
DENSITAT	Compacta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Curta
BAIA	
MIDA.....	Gran
FORMA.....	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA.....	Moderadament ferma
GUST PARTICULAR.....	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT.....	Mitjana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT.....	Tardana
APTITUDS AGRONÒMIQUES	
PRODUCCIÓ (KG)	5,83
NOMBRE DE RAÏMS	13,67
PES DEL RAÏM (G)	430,25
VIGOR.....	Mitjà
QUALITAT DEL RAÏM	
ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L).....	4,9
ALCOHOL POTENCIAL.....	11,6
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Mitjana

CALLET NEGRELLA

Varietat autòctona negra, molt semblant a la varietat autoritzada callet, però els marcadors moleculars indiquen que són diferents. Trobada a la zona de Cas Concos. Encara que durant la prospecció de varietats es va collir com a manto negro o batista, uns estudis genètics recents demostren que és el parental originari de les varietats majoritàries callet, manto negro i gafarrà.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Molt oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	No rivetada
PÈLS TOMBATS	Escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Vermell rogenc clar
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Curta
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Mitjana
FORMA DEL LIMBE	Orbicular
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Gran
DENSITAT	Solta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Curta
BAIA	
MIDA	Gran
FORMA	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Moderadament ferma
GUST PARTICULAR	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades

FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Mitjana	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Tardana	

ESCURSAC

Actualment no trobada en el marc de prospecció fet a Mallorca. Així doncs, les accessions presents a la col·lecció provenen del banc de germoplasma d'El Encín. Presenta un gran potencial aromàtic i una bona capa de color. Varietat minoritària autoritzada a Balears l'any 2016.

SUMITAT

OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	No rivetada
PÈLS TOMBATS	Absents o molt escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Dèbil

FULLA JOVE

COLOR DEL FEIX	Verd amb zones antociàniques
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil

PÀMPOL

PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd

CIRCELLS

LONGITUD	Curta
----------------	-------

FULLA ADULTA

MIDA DEL LIMBE	Mitjana
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament oberta
LONGITUD DE LES DENTS	Curta
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Petita
FORMA DE LES DENTS	Barreja de rectilínies i convexes
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR

ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències

RAÏM

MIDA	Mitjana
DENSITAT	Compacta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Curta

BAIA

MIDA	Mitjana
FORMA	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades

FENOLOGIA

ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Molt primerenca
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Molt primerenca

APTITUDS AGRONÒMIQUES

PRODUCCIÓ (KG)	2,65
NOMBRE DE RAÏMS	16,09
PES DEL RAÏM (G)	164,06
VIGOR	Mitjà

QUALITAT DEL RAÏM

ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	4,8
ALCOHOL POTENCIAL	12,1
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Alta

ESPERÓ DE GALL

Varietat citada al final del segle XIX, actualment no conreada a Mallorca. Les plantes presents a la col·lecció provenen del banc de germoplasma d'El Encín.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada
PÈLS TOMBATS	Escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd amb zones antociàniques
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Densos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Curta
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament superposada
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Barreja de rectilínies i convexes
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Mitjans
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS.....	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Mitjana
DENSITAT	Mitjana
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Llarga
BAIA	
MIDA	Mitjana
FORMA.....	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA.....	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR.....	Herbaci
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT.....	Mitjana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT.....	Tardana
APTITUDS AGRONÒMIQUES	
PRODUCCIÓ (KG)	2,22
NOMBRE DE RAÏMS	7,67
PES DEL RAÏM (G)	295,06
VIGOR.....	Baix
QUALITAT DEL RAÏM	
ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	5,0
ALCOHOL POTENCIAL	12,5
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Mitjana

FERNANDELLA

Varietat present només a la col·lecció. Prové del banc de germoplasma d'El Encín. Citada també a la Comunitat Valenciana.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent
PÈLS TOMBATS	Absents o molt escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Curta
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament superposada
LONGITUD DE LES DENTS	Llarga
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Gran
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Gran
DENSITAT	Mitjana
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Curta
BAIA	
MIDA	Mitjana
FORMA	Globosa aplatada
COLOR DE L'EPIDERMIS	Violeta vermellós fosc
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades

FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Primerenca	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Primerenca	

FOGONEU fogoneu francès

AUTORITZADA

Va ser una varietat majoritària des del final del segle XIX fins a l'últim quart del segle XX, molt cultivada sobretot a la zona de Felanitx. Actualment està en recessió. Identificada com a sinònimia de fogoneu francès.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	No rivetada
PÈLS TOMBATS	Absents o molt escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Molt forta
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Vermell vi
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Molt fort
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd i vermell
CIRCELLS	
LONGITUD	Mitjana
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament oberta
LONGITUD DE LES DENTS	Curta
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Petita
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats convexos
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Mitjana
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Més curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS.....	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Mitjana
DENSITAT	Compacta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Curta
BAIA	
MIDA	Mitjana
FORMA.....	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Dèbil
FERMESA DE LA POLPA.....	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR.....	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT.....	Mitjana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT.....	Mitjana
APTITUDS AGRONÒMIQUES	
PRODUCCIÓ (KG)	2,42
NOMBRE DE RAÏMS	14,75
PES DEL RAÏM (G)	161,44
VIGOR.....	Mitjà
QUALITAT DEL RAÏM	
ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L).....	5,1
ALCOHOL POTENCIAL	9,5
POTENCIAL AROMÀTIC	Baix
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Alta

FOGONEU MALLORQUÍ

Varietat autòctona negra, prospectada a la zona de Cas Concos com a fogoneu per la seva gran semblança. Però els marcadors moleculars indiquen que són diferents, cosa que converteix la varietat mallorquina en una varietat desconeguda fins ara.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	No rivetada
PÈLS TOMBATS	Absents o molt escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Molt forta
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Vermell vi
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Molt forta
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd i vermell
CIRCELLS	
LONGITUD	Mitjana
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Mitjana
FORMA DEL LIMBE	Cuneïforme
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat
LONGITUD DE LES DENTS	Curta
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Petita
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats convexos
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Mitjana
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS.....	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA.....	Gran
DENSITAT	Solta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Llarga
BAIA	
MIDA.....	Mitjana
FORMA.....	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Dèbil
FERMESA DE LA POLPA.....	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR.....	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT.....	Mitjana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT.....	Mitjana

GAFARRÓ

Varietat no descrita anteriorment, fou collida a la zona de la Colònia de Sant Pere a partir d'un únic conreador. Molecularment identificada dins del mateix grup que la varietat callet negrella.

SUMITAT

OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada
PÈLS TOMBATS	Escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Fort

FULLA JOVE

COLOR DEL FEIX	Verd amb zones antociàniques
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Mitjana

PÀMPOL

PORT	Horitzontal
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd

CIRCELLS

LONGITUD	Mitjana
----------------	---------

FULLA ADULTA

MIDA DEL LIMBE	Mitjana
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Barreja de rectilínies i convexes
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Igual

FLOR

ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències

RAÏM

MIDA	Molt gran
DENSITAT	Compacta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Curta

BAIA

MIDA	Gran
FORMA	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades

FENOLOGIA

ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Molt primerenca
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Tardana

APTITUDS AGRONÒMIQUES

PRODUCCIÓ (KG)	5,23
NOMBRE DE RAÏMS	15,33
PES DEL RAÏM (G)	328,60
VIGOR	Mitjà

QUALITAT DEL RAÏM

ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	4,6
ALCOHOL POTENCIAL	10,5
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Mitjana

GALMETER mandó

Varietat provinent del banc de germoplasma d'El Encín, tot i que també s'ha trobat a la zona de Consell. Els resultats d'estudis genètics recents assenyalen que és idèntica a la varietat mandó i a la sabater prospectada a la zona de Montuiri i Porreres.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	No rivetada
PÈLS TOMBATS	Densos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd amb zones antociàniques
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Densos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Curta
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament oberta
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Barreja de rectilínies i convexes
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Mitjans
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Mitjans
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS.....	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Mitjana
DENSITAT	Compacta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Molt curta
BAIA	
MIDA	Mitjana
FORMA.....	Globosa aplatada
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA.....	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR.....	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT.....	Tardana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT.....	Tardana
APTITUDS AGRONÒMIQUES	
PRODUCCIÓ (KG)	1,71
NOMBRE DE RAÏMS	8,08
PES DEL RAÏM (G)	234,50
VIGOR.....	Mitjà
QUALITAT DEL RAÏM	
ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L).....	5,1
ALCOHOL POTENCIAL	12,2
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Alta

GIRO´ NEGRE

Varietat cultivada residualment a les zones de Felanitx i Manacor. Tots els caràcters ampelogràfics coincideixen amb la varietat giró ros excepte pel que fa al color, atès que aquesta varietat és negra i la giró ros és blanca. Al banc de germoplasma d'El Encín consta la varietat giró, però aquesta és totalment diferent a la que hi ha a la col·lecció d'El Encín.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Molt oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada
PÈLS TOMBATS	Escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Vermell rogenc clar
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Llarga
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament oberta
LONGITUD DE LES DENTS	Llarga
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Gran
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Gran
DENSITAT	Solta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Mitjana
BAIA	
MIDA	Mitjana
FORMA	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Violeta vermellós fosc
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Mitjana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Mitjana

GIRÓ ROS

giró sard

AUTORITZADA

Actualment recuperada i autoritzada a les Balears des de 2011, amb molt bones perspectives de difusió. També coneguda com a giró blanc, cultivada a les zones de Felanitx i Manacor a causa del seu bon grau alcohòlic i d'acidesa.

SUMITAT

OBERTURA DE LA PUNTA	Molt oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada
PÈLS TOMBATS	Escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Dèbil

FULLA JOVE

COLOR DEL FEIX	Vermell rogenc clar
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil

PÀMPOL

PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd

CIRCELLS

LONGITUD	Llarga
----------------	--------

FULLA ADULTA

MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Igual

FLOR

ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències

RAÏM

MIDA	Gran
DENSITAT	Solta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Mitjana

BAIA

MIDA	Mitjana
FORMA	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Vermell grisós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades

FENOLOGIA

ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Mitjana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Mitjana

APTITUDS AGRONÒMIQUES

PRODUCCIÓ (KG)	3,30
NOMBRE DE RAÏMS	12,60
PES DEL RAÏM (G)	247,53
VIGOR	Mitjà

QUALITAT DEL RAÏM

ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	5,2
ALCOHOL POTENCIAL	14,4
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Alta

GORGOLLASSA

AUTORITZADA

Varietat minoritària autoritzada a les Illes Balears des de 2011. Recuperada a partir de quatre ceps residuals provinents d'una vinya de Selva, i reproduïda posteriorment a la zona de Consell. Coincideix amb la varietat que hi ha al banc de germoplasma d'El Encín.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent
PÈLS TOMBATS	Densos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd amb zones antociàniques
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Densos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Mitjana
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat
LONGITUD DE LES DENTS	Llarga
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Gran
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Densos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Mitjans
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Igual

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Mitjana
DENSITAT	Mitjana
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Mitjana
BAIA	
MIDA	Mitjana
FORMA	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Tardana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Tardana

APTITUDS AGRONÒMIQUES		
PRODUCCIÓ (KG)	0,97	
NOMBRE DE RAÏMS	10,33	
PES DEL RAÏM (G)	97,57	
VIGOR	Mitjà	

QUALITAT DEL RAÏM		
ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	4,7	
ALCOHOL POTENCIAL	12,0	
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà	
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Alta	

MALVASIA DE BANYALBUFAR

malvasia aromàtica, malvasia de Sitges

Varietat molt nombrada al final del segle XIX i principi del XX. Quasi extingida, es recuperà a finals dels anys noranta. Actualment hi ha al mercat un clon de malvasia de Banyalbufar lliure de virus (IB31).

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Molt oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	No rivetada
PÈLS TOMBATS	Absents o molt escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Fort
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Vermell rogenc clar
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Fort
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd i vermell
CIRCELLS	
LONGITUD	Llarga
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Mitjana
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Set
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat
LONGITUD DE LES DENTS	Llarga
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Gran
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats convexos
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament llarga

AUTORITZADA

FLOR		
ÒRGANS SEXUALS.....	Estams i gineceu desenvolupats	
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus	
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències	
RAÏM		
MIDA	Mitjana	
DENSITAT	Solta	
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Llarga	
BAIA		
MIDA	Mitjana	
FORMA.....	El·lipsoide ampla	
COLOR DE L'EPIDERMIS	Verd grogós	
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil	
FERMESA DE LA POLPA.....	Tova o lleugerament ferma	
GUST PARTICULAR.....	Un altre gust	
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades	
FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT.....	Molt primerenca	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT.....	Primerenca	
APTITUDS AGRONÒMIQUES		
PRODUCCIÓ (KG)	1,37	
NOMBRE DE RAÏMS	10,67	
PES DEL RAÏM (G)	129,21	
VIGOR.....	Mitjà	
QUALITAT DEL RAÏM		
ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	6,2	
ALCOHOL POTENCIAL	16,2	
POTENCIAL AROMÀTIC	Alt	
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Mitjana	

MANCÈS DE CAPDELL mancès, mances, giró encín

Actualment no conreada, però encara es troben plantes a Sòller, Fornalutx, Pollença i Manacor. Coincideix amb la varietat giró del banc de germoplasma d'El Encín, i se la coneix més aviat amb el nom de mances a la zona de Son Macià (Manacor). Els estudis genètics semblen indicar que el creuament d'aquesta varietat amb l'escursac va originar la varietat fogoneu.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada
PÈLS TOMBATS	Densos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Vermell rogenc clar
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Densos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Mitjana
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Petita
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Mitjana
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Mitjana
DENSITAT	Compacta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Curta
BAIA	
MIDA	Mitjana
FORMA.....	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA.....	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR.....	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades

FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Tardana	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Mitjana	

APTITUDS AGRONÒMIQUES		
PRODUCCIÓ (KG)	2,63	
NOMBRE DE RAÏMS	9,42	
PES DEL RAÏM (G)	298,96	
VIGOR	Mitjà	

QUALITAT DEL RAÏM		
ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	4,5	
ALCOHOL POTENCIAL	9,8	
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà	
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Baixa	

MANCÈS DE TIBÚS

Varietat molt comuna fins al final del segle XIX, però no s'ha trobat en les prospeccions actuals. La que hi ha a la col·lecció prové del banc de germoplasma d'El Encín.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada
PÈLS TOMBATS	Densos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Mitjana
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Vermell rogenc clar
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Densos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Mitjana
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd i vermell
CIRCELLS	
LONGITUD	Curta
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Petita
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Mitjans
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS.....	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Mitjana
DENSITAT	Compacta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Curta
BAIA	
MIDA	Mitjana
FORMA.....	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Violeta vermellós fosc
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA.....	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR.....	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT.....	Tardana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT.....	Tardana
APTITUDS AGRONÒMIQUES	
PRODUCCIÓ (KG)	2,19
NOMBRE DE RAÏMS	7,08
PES DEL RAÏM (G)	327,69
VIGOR.....	Mitjà
QUALITAT DEL RAÏM	
ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L).....	4,6
ALCOHOL POTENCIAL	12,2
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Baixa

MANTO NEGRO cabellis

AUTORITZADA

Junt amb el collet, actualment és la varietat majoritària més estesa a tota l'illa de Mallorca. Molt estesa a la zona de Binissalem per raó de l'apreciació que li va atorgar el celler José Luis Ferrer a mitjan segle XX.

SUMITAT		
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta	
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent	
PÈLS TOMBATS	Absents o molt escassos	
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil	

FULLA JOVE		
COLOR DEL FEIX	Verd	
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos	
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil	

PÀMPOL		
PORT	Semierecte	
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell	
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd	
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd	
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd	

CIRCELLS		
LONGITUD	Mitjana	

FULLA ADULTA		
MIDA DEL LIMBE	Gran	
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal	
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc	
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat	
LONGITUD DE LES DENTS	Curta	
R ELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana	
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis	
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa	
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos	
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Absents o molt escassos	
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Igual	

FLOR		
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats	
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus	
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències	

RAÏM		
MIDA	Gran	
DENSITAT	Compacta	
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Mitjana	

BAIA		
MIDA	Mitjana	
FORMA	Globosa	
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós	
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil	
FERMESA DE LA POLPA	Moderadament ferma	
GUST PARTICULAR	Un altre gust	
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades	

FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Mitjana	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Tardana	

APTITUDS AGRONÒMIQUES		
PRODUCCIÓ (KG)	5,00	
NOMBRE DE RAÏMS	14,83	
PES DEL RAÏM (G)	332,56	
VIGOR	Mitjà	

QUALITAT DEL RAÏM		
ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	4,3	
ALCOHOL POTENCIAL	13,5	
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà	
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Mitjana	

MOLL prensal blanc

Es tracta d'una varietat autòctona majoritària autoritzada a les Balears. També se la coneix amb el nom de prensal blanc. Al final del segle XX es va veure que no hi havia cap varietat blanca representativa. Aleshores, els cellerers Armeró i Alabern en van iniciar els estudis d'aquesta varietat. La seva distribució sembla indicar que l'origen es troba a Consell i que des d'allà es va estendre a la resta de l'illa.

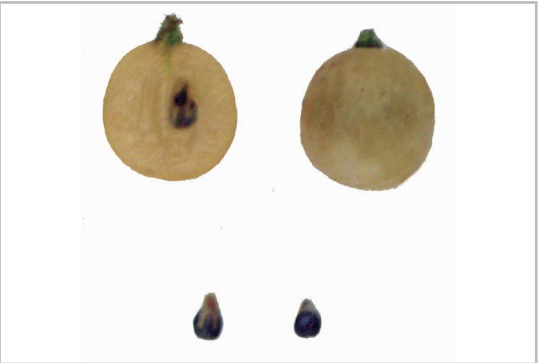
SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Molt oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent
PÈLS TOMBATS	Densos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd grogós
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Mitjans
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt dèbil
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Mitjana
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament oberta
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Mitjans
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Igual

AUTORITZADA

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS.....	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA.....	Gran
DENSITAT	Solta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Llarga
BAIA	
MIDA.....	Mitjana
FORMA.....	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Groc
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA.....	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR.....	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades

FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Mitjana	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Mitjana	

APTITUDS AGRONÒMIQUES		QUALITAT DEL RAÏM	
PRODUCCIÓ (KG)	3,02	ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	5,0
NOMBRE DE RAÏMS	9,00	ALCOHOL POTENCIAL	12,1
PES DEL RAÏM (G)	347,79	POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà
VIGOR	Mitjà	INTENSITAT DE COLORACIÓ	Mitjana

QUIGAT massacamps

Cultivada a les zones de Felanitx i Manacor, possiblement és la varietat minoritària blanca més estesa.

SUMITAT		
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta	
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent	
PÈLS TOMBATS	Mitjans	
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil	

FULLA JOVE		
COLOR DEL FEIX	Verd	
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Escassos	
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt dèbil	

PÀMPOL		
PORT	Semierecte	
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd	
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd	
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd	
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd	

CIRCELLS		
LONGITUD	Mitjana	

FULLA ADULTA		
MIDA DEL LIMBE	Gran	
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal	
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc	
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament oberta	
LONGITUD DE LES DENTS	Llarga	
R ELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Gran	
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats convexos	
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa	
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos	
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Escassos	
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta	

FLOR		
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats	
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus	
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències	

RAÏM		
MIDA	Mitjana	
DENSITAT	Compacta	
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Curta	

BAIA		
MIDA	Mitjana	
FORMA	Globosa	
COLOR DE L'EPIDERMIS	Verd grogós	
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil	
FERMESA DE LA POLPA	Tova o lleugerament ferma	
GUST PARTICULAR	Cap	
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades	

FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Mitjana	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Mitjana	

APTITUDS AGRONÒMIQUES		
PRODUCCIÓ (KG)	1,76	
NOMBRE DE RAÏMS	8,92	
PES DEL RAÏM (G)	191,46	
VIGOR	Mitjà	

QUALITAT DEL RAÏM		
ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	5,6	
ALCOHOL POTENCIAL	11,3	
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà	
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Mitjana	

SABATER

Els ceps presents a la col·lecció provenen del banc de germoplasma d'El Encín.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Molt oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada
PÈLS TOMBATS	Mitjans
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Mitjans
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd amb zones antociàniques
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Mitjans
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Mitjana
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Mitjans
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Mitjans
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Igual

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS.....	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Gran
DENSITAT	Compacta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Curta
BAIA	
MIDA	Mitjana
FORMA.....	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA.....	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR.....	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT.....	Mitjana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT.....	Tardana
APTITUDS AGRONÒMIQUES	
PRODUCCIÓ (KG)	3,75
NOMBRE DE RAÏMS	10,08
PES DEL RAÏM (G)	401,22
VIGOR.....	Mitjà
QUALITAT DEL RAÏM	
ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	4,5
ALCOHOL POTENCIAL	11,9
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Mitjana

SINSÓ *fr* cinsaut

Varietat introduïda segurament amb les replantacions ocasionades per la filloxera. Molt comuna al sud de França i parcialment adaptada als sòls mallorquins.

SUMITAT		
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta	
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent	
PÈLS TOMBATS	Densos	
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil	

FULLA JOVE		
COLOR DEL FEIX	Verd	
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Mitjans	
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil	

PÀMPOL		
PORT	Semierecte	
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell	
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell	
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd i vermell	
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd i vermell	

CIRCELLS		
LONGITUD	Mitjana	

FULLA ADULTA		
MIDA DEL LIMBE	Gran	
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal	
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc	
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Tancada	
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana	
R ELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana	
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis	
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa	
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos	
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Absents o molt escassos	
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta	

FLOR		
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats	
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus	
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències	

RAÏM		
MIDA	Mitjana	
DENSITAT	Mitjana	
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Curta	

BAIA		
MIDA	Gran	
FORMA	El·lipsoide ampla	
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós	
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil	
FERMESA DE LA POLPA	Tova o lleugerament ferma	
GUST PARTICULAR	Cap	
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades	

FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Mitjana	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Tardana	

APTITUDS AGRONÒMIQUES		
PRODUCCIÓ (KG)	3,19	
NOMBRE DE RAÏMS	8,03	
PES DEL RAÏM (G)	192,23	
VIGOR	Mitjà	

QUALITAT DEL RAÏM		
ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	4,4	
ALCOHOL POTENCIAL	12,6	
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà	
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Mitjana	

VALENT BLANC

callet blanc

Varietat molt comuna a les zones de Felanitx i Ma-nacor. Alguns productors la coneixen com a callet blanc.

SUMITAT

OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	No rivetada
PÈLS TOMBATS	Escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Mitjana

FULLA JOVE

COLOR DEL FEIX	Vermell rogenc fosc
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Fort

PÀMPOL

PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd

CIRCELLS

LONGITUD	Curta
----------------	-------

FULLA ADULTA

MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat
LONGITUD DE LES DENTS	Llarga
R ELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Gran
FORMA DE LES DENTS	Un costat còncav, un costat convex
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR

ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències

RAÏM

MIDA	Gran
DENSITAT	Mitjana
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Curta

BAIA

MIDA	Mitjana
FORMA	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Groc
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades

FENOLOGIA

ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Mitjana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Mitjana

APTITUDS AGRONÒMIQUES

PRODUCCIÓ (KG)	1,93
NOMBRE DE RAÏMS	11,08
PES DEL RAÏM (G)	174,84
VIGOR	Mitjà

QUALITAT DEL RAÏM

ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	5,6
ALCOHOL POTENCIAL	12,5
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Mitjana

VALENT NEGRE *es tinto velasco*

Collida a la zona del Torrent Fals de Santa Maria, però la identificació genètica demostra que és sinònimia amb la varietat tinto velasco.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent
PÈLS TOMBATS	Escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt dèbil
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Mitjana
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament oberta
LONGITUD DE LES DENTS	Llarga
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Gran
FORMA DE LES DENTS	Barreja de rectilínies i convexes
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS.....	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA.....	Gran
DENSITAT	Compacta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Curta
BAIA	
MIDA.....	Mitjana
FORMA.....	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA.....	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR.....	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT.....	Mitjana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT.....	Mitjana
APTITUDS AGRONÒMIQUES	
PRODUCCIÓ (KG)	3,00
NOMBRE DE RAÏMS	10,83
PES DEL RAÏM (G)	277,64
VIGOR.....	Mitjà
QUALITAT DEL RAÏM	
ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L).....	4,9
ALCOHOL POTENCIAL	11,4
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Mitjana

VINATER BLANC

Amb les prospeccions es va localitzar a les zones de Porreres i Montuiri. Molecularment és la mateixa que la del banc de germoplasma d'El Encín.

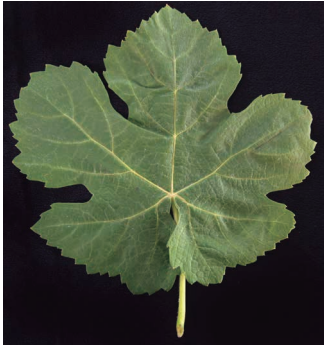
SUMATAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada
PÈLS TOMBATS	Densos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Fort
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Densos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Erecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd i vermell
CIRCELLS	
LONGITUD	Mitjana
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Molt gran
FORMA DEL LIMBE	Orbicular
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Fortament superposada
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Mitjans
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Mitjans
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR		
ÒRGANS SEXUALS.....	Estams i gineceu desenvolupats	
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus	
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències	
RAÏM		
MIDA	Mitjana	
DENSITAT	Solta	
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Mitjana	
BAIA		
MIDA	Mitjana	
FORMA.....	Globosa	
COLOR DE L'EPIDERMIS	Verd grogós	
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil	
FERMESA DE LA POLPA.....	Tova o lleugerament ferma	
GUST PARTICULAR.....	Cap	
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades	
FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT.....	Molt primerenca	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT.....	Primerenca	
APTITUDS AGRONÒMIQUES		
PRODUCCIÓ (KG)	2,33	
NOMBRE DE RAÏMS	14,50	
PES DEL RAÏM (G)	155,44	
VIGOR.....	Mitjà	
QUALITAT DEL RAÏM		
ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	6,2	
ALCOHOL POTENCIAL	12,3	
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà	
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Mitjana	

VINATER NEGRE boal es bobal

Actualment no trobada. Les accessions presents a la col·lecció provenen del banc de germoplasma d'El Encín. Present a les vinyes de Mallorca des del final del segle XIX fins a la segona meitat del segle XX.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada
PÈLS TOMBATS	Densos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Densos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt dèbil
PÀMPOL	
PORT	Erecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Mitjana
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Orbicular
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Semisuperposada
LONGITUD DE LES DENTS	Curta
R ELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Petita
FORMA DE LES DENTS	Barreja de rectilínies i convexes
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Densos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Més curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Mitjana
DENSITAT	Compacta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Molt curta
BAIA	
MIDA	Mitjana
FORMA	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Mitjana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Mitjana
APTITUDS AGRONÒMIQUES	
PRODUCCIÓ (KG)	1,40
NOMBRE DE RAÏMS	6,92
PES DEL RAÏM (G)	218,79
VIGOR	Mitjà
QUALITAT DEL RAÏM	
ACIDESA TOTAL (G TARTÀRIC/L)	5,0
ALCOHOL POTENCIAL	12,0
POTENCIAL AROMÀTIC	Mitjà
INTENSITAT DE COLORACIÓ	Alta

VARIETATS DE TAULA

- CALOP BLANC
- CALOP NEGRE
- CALOP VERMELL
- JOANILLO
- MAMELLA DE VACA
- MOSCATELL
- MOSCATELL ROMÀ
- PEPITA DE ORO
- PEPITA ROSADA
- PEU DE RATA

CALOP BLANC

jaumes, mateu
es beba blanca, valencí blanco

Varietat d'àmplia difusió, trobada a tota l'illa de Ma-
llorca i també a la de Menorca. Antigament, era la
parra de raïm blanc que hi havia a totes les cases
de camp.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent
PÈLS TOMBATS	Densos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Densos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Horitzontal
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Llarga
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Semisuperposada
LONGITUD DE LES DENTS	Curta
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats convexos
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Gran
DENSITAT	Mitjana
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Llarga
BAIA	
MIDA	Gran
FORMA	El·lipsoide estreta
COLOR DE L'EPIDERMIS	Verd grogós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent
FERMESA DE LA POLPA	Moderadament ferma
GUST PARTICULAR	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Primerenca
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Tardana

CALOP NEGRE *es beba negra, valenci tinto*

D'àmplia difusió, era la varietat principal de Binis-salem a la primera meitat del segle XX. Aquesta varietat de cultivar negre també es feia servir com a raïm de vinificació. És la varietat negra més estesa a totes les cases de camp de Mallorca.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada
PÈLS TOMBATS	Escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Vermell rogenc clar
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Semierecte-horitzontal
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Mitjana
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament superposada
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Barreja de rectilínies i convexes
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Més curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Gran
DENSITAT	Solta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Llarga
BAIA	
MIDA	Gran
FORMA	El·lipsoide estreta
COLOR DE L'EPIDERMIS	Negre blavós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Moderadament ferma
GUST PARTICULAR	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades

FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Primerenca	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Tardana	

CALOP VERMELL *es beba roja*

Es considera una de les varietats de taula més antigues de Mallorca, està repartida per tota l'illa de Mallorca.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent
PÈLS TOMBATS	Mitjans
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Mitjans
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Horitzontal
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd i vermell
CIRCELLS	
LONGITUD	Mitjana
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Orbicular
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament superposada
LONGITUD DE LES DENTS	Curta
R ELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats convexos
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Gran
DENSITAT	Solta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Mitjana
BAIA	
MIDA	Mitjana
FORMA	El·lipsoide ampla
COLOR DE L'EPIDERMIS	Vermell
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Moderadament ferma
GUST PARTICULAR	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Primerenca
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Tardana

JOANILLO jaumillo, magdalenes, Santa Magdalena

Varietat molt primerenca. Trobada a les zones de Selva i Manacor, utilitzada com a raïm de taula. Els estudis genètics mostren que és coincident amb les varietats magdalenes i Santa Magdalena.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent
PÈLS TOMBATS	Absents o molt escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Horitzontal
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Curta
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Mitjana
DENSITAT	Mitjana
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Curta
BAIA	
MIDA	Mitjana
FORMA	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Verd grogós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades

FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Molt primerenca	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Molt primerenca	

MAMELLA DE VACA *es corazón de cabrito*

Cultivada testimonialment a Mallorca. Els ceps presents a la col·lecció provenen del banc de germoplasma d'El Encín.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent
PÈLS TOMBATS	Absents o molt escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Vermell rogenc clar
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt dèbil
PÀMPOL	
PORT	Horitzontal
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Llarga
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Mitjana
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Mitjana
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Igual

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Mitjana
DENSITAT	Solta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Llarga
BAIA	
MIDA	Gran
FORMA	Cilíndrica
COLOR DE L'EPIDERMIS	Groc
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Molt ferma
GUST PARTICULAR	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades

FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Tardana	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Tardana	

MOSCATELL

Varietat de raim de taula estesa per tota l'illa de Mallorca.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent
PÈLS TOMBATS	Escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Mitjans
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt dèbil
PÀMPOL	
PORT	Horitzontal
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Llarga
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament oberta
LONGITUD DE LES DENTS	Llarga
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Gran
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Mitjans
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Igual

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Gran
DENSITAT	Solta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Llarga
BAIA	
MIDA	Gran
FORMA	El·lipsoide estreta
COLOR DE L'EPIDERMIS	Groc
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Molt ferma
GUST PARTICULAR	Moscatell
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades

FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Mitjana	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Tardana	

MOSCATELL ROMÀ

Varietat cultivada com a raïm de taula pel seu aroma intens de moscatell. Collida al municipi de Campos.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada
PÈLS TOMBATS	Densos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Densos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt dèbil
PÀMPOL	
PORT	Horitzontal
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Llarga
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament superposada
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Gran
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats convexos
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVES	Escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Gran
DENSITAT	Solta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Llarga
BAIA	
MIDA	Gran
FORMA.....	El·lipsoide ampla
COLOR DE L'EPIDERMIS	Verd grogós
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA.....	Moderadament ferma
GUST PARTICULAR.....	Moscatell
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades

FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Mitjana	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Mitjana	

PEPITA DE ORO

D'àmplia difusió a l'illa de Mallorca, collida als municipis de Felanitx, Manacor i Binissalem. Utilitzada com a raïm de taula pel gust exquisit que té.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent
PÈLS TOMBATS	Mitjans
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Verd
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Mitjans
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt dèbil
PÀMPOL	
PORT	Horitzontal
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Mitjana
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Gran
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament oberta
LONGITUD DE LES DENTS	Mitjana
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Petita
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Igual

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Gran
DENSITAT	Solta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Llarga
BAIA	
MIDA	Gran
FORMA.....	El·lipsoide estreta
COLOR DE L'EPIDERMIS	Groc
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA.....	Molt ferma
GUST PARTICULAR.....	Cap
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT.....	Mitjana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT.....	Tardana

PEPITA ROSADA *fra afus ali rosée*

Collida entre Cas Concos i Felanitx juntament amb la varietat callet negrella. Molt apreciada com a varietat de taula, però sensible a la botritis. Actualment en desús per la introducció de noves varietats.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	No rivetada
PÈLS TOMBATS	Escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Absent o molt dèbil
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Vermell rogenc clar
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Dèbil
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd
CIRCELLS	
LONGITUD	Mitjana
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Mitjana
FORMA DEL LIMBE	Pentagonal
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Lleugerament oberta
LONGITUD DE LES DENTS	Llarga
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Gran
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats rectilinis
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament curta

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA	Mitjana
DENSITAT	Solta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL	Llarga
BAIA	
MIDA	Gran
FORMA	Obovoide
COLOR DE L'EPIDERMIS	Rosa
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA	Molt ferma
GUST PARTICULAR	Moscatell
FORMACIÓ DE LLAVORS	Ben formades

FENOLOGIA		
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT	Mitjana	
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT	Tardana	

PEU DE RATA

Fr chasselas ciutat. Collida a la zona de Son Nadal, del municipi de Felanitx. Conreada i conservada a causa de la morfologia peculiar de la fulla.

SUMITAT	
OBERTURA DE LA PUNTA	Completament oberta
DISTRIBUCIÓ DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Rivetada
PÈLS TOMBATS	Absents o molt escassos
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DELS PÈLS TOMBATS	Mitjana
FULLA JOVE	
COLOR DEL FEIX	Vermell rogenc clar
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS REVERS	Absents o molt escassos
INTENSITAT DE LA PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Mitjana
PÀMPOL	
PORT	Semierecte
COLOR DE LA CARA DORSAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DE L'ENTRENÚS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA DORSAL DEL NUS	Verd i vermell
COLOR DE LA CARA VENTRAL DEL NUS	Verd i vermell
CIRCELLS	
LONGITUD	Llarga
FULLA ADULTA	
MIDA DEL LIMBE	Petita
FORMA DEL LIMBE	Cuneïforme
NOMBRE DE LÒBULS	Cinc
POSICIÓ DELS LÒBULS AL SINUS PECIOLAR	Oberta a la meitat
LONGITUD DE LES DENTS	Llarga
RELACIÓ LONGITUD/AMPLADA DE LES DENTS	Gran
FORMA DE LES DENTS	Ambdós costats convexos
PROPORCIÓ DE NERVADURES PRINCIPALS DEL FEIX AMB PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA	Absent o molt baixa
PÈLS TOMBATS ENTRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
PÈLS DRETS SOBRE LES NERVADURES PRINCIPALS DEL REVERS	Absents o molt escassos
LONGITUD DEL PECIOL EN RELACIÓ AMB LA NERVADURA CENTRAL	Moderadament llarga

FLOR	
ÒRGANS SEXUALS.....	Estams i gineceu desenvolupats
INSERCIÓ DE LA PRIMERA INFLORESCÈNCIA	Tercer o quart nus
NOMBRE D'INFLORESCÈNCIES PER PÀMPOL.....	1,1 a 2 inflorescències
RAÏM	
MIDA.....	Mitjana
DENSITAT	Solta
LONGITUD DEL PEDUNCLE DEL RAÏM PRINCIPAL.....	Curta
BAIA	
MIDA.....	Petita
FORMA.....	Globosa
COLOR DE L'EPIDERMIS	Groc
PIGMENTACIÓ ANTOCIÀNICA DE LA POLPA	Absent o molt dèbil
FERMESA DE LA POLPA.....	Tova o lleugerament ferma
GUST PARTICULAR.....	Herbaci
FORMACIÓ DE LLAVORS.....	Ben formades
FENOLOGIA	
ÈPOCA DEL DESBORRAMENT.....	Mitjana
ÈPOCA DE L'INICI DEL VEROLAT.....	Mitjana

4. CARACTERITZACIÓ ENOLÒGICA DE LES VARIETATS LOCALS DE LES ILLES BALEARS

A partir de les primeres dades de comportament agronòmic i de qualitat de raïm de totes les varietats estudiades, es va procedir a la selecció de les que, a priori, podrien tenir els millors resultats enològics (taula 17). En el moment de fer les vinificacions, encara no es tenien els resultats dels marcadors moleculars. Per això, les varietats jaumes i mateu apareixen vinificades per separat. Posteriorment, amb els resultats moleculars, s'ha determinat que aquestes dues varietats són sinònima de la varietat calop blanc.

D'aquestes varietats es van fer vinificacions en dues campanyes consecutives, 2007 i 2008, i els vins que es van obtenir es van avaluar químicament i sensorialment.

4.1. ELABORACIÓ DE LES MICROVINIFICACIONS

Un cop feta la caracterització química de la verema, es va passar a la vinificació. Per a això, el raïm vermat per a cada varietat (entre 5 i 25 kg) es va emmagatzemar en càmera durant 24 hores per refredar-lo i processar-lo posteriorment, cosa que es va fer seguint un procediment estàndard d'elaboració per a cada tipus de vi, blanc i negre (figura 5).

Un cop finalitzats els processos fermentatius, es va efectuar la caracterització química dels vins (taula 18). Es va analitzar el contingut volumètric en alcohol, l'acidesa total expressada en àcid tartàric, l'acidesa volàtil expressada en àcid acètic, els sucres reductors i l'àcid màlic. Els resultats mostren que, de manera excepcional, les varietats blanques giró ros i malvasia van mostrar una graduació alcohòlica elevada, amb un valor superior als 15° l'any 2007 i una mica inferior l'any 2008. La resta de vins obtinguts mostren una graduació que ronda els 12° d'alcohol, excepte per a al-

mica dels vins (taula 18). Es va analitzar el contingut volumètric en alcohol, l'acidesa total expressada en àcid tartàric, l'acidesa volàtil expressada en àcid acètic, els sucres reductors i l'àcid màlic. Els resultats mostren que, de manera excepcional, les varietats blanques giró ros i malvasia van mostrar una graduació alcohòlica elevada, amb un valor superior als 15° l'any 2007 i una mica inferior l'any 2008. La resta de vins obtinguts mostren una graduació que ronda els 12° d'alcohol, excepte per a al-

Figura 5. Fase inicial del procés de microvinificació

gunes varietats blanques com l'argamussa o negres com el gafarró, que mostren valors sensiblement més baixos. Aquestes varietats presenten en general una capacitat productiva elevada, la qual cosa fa suposar que una aclarida correcta de fruits faria pujar el grau alcohòlic en verema. L'acidesa volàtil no supera els 0,7g/l, cosa que indica que, en cap cas, els vins no van patir cap procés d'alteració i tots van ser aptes per a una anàlisi sensorial.

TAULA 18.
Anàlisi química de les mostres avaluades els anys 2007 i 2008

VARIETATS	GRAU ALCOHÒLIC (%)		ACIDESA TOTAL (g tart/L)		ACIDESA VOLÀTIL (g/l)		SUCRES REDUCTORS (g/l)		ÀCID MÀLIC (g/l)	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
BLANQUES										
Argamussa	12,5	10,9	5,2	4,5	0,24	0,31	6,0	5,0	1,5	1,3
Giró ros	15,3	13,5	5,1	5,3	0,68	0,41	4,4	1,8	1,6	2,7
Jaumes	12,4	10,3	6,3	4,8	0,49	0,22	6,1	3,7	1,5	1,8
Malvasia	16,2		6,2		0,84		3,6		1,1	
Mateu	12,3	11,1	7,0	4,5	0,38	0,15	8,4	1,2	1,0	2,1
Moll	12,0	12,3	6,6	3,5	0,40	0,21	3,6	10,9	0,8	1,3
Quigat	12,0	10,7	7,4	5,3	0,34	0,10	7,4	0,5	0,8	2,3
Valent blanc	13,0	12,0	6,4	4,8	0,42	0,53	3,8	1,9	1,7	2,4
Vinater blanc	12,9	11,8	6,2	6,2	0,42	0,53	2,3	1,6	1,7	2,1
NEGRES										
Callet	11,4	11,9	5,1	4,7	0,47	0,72	1,3	2,1	1,7	0,1
Escursac	12,6	11,6	5,4	4,2	0,36	0,55	1,5	1,7	1,6	0,2
Esperó de gall	11,8	13,2	5,3	4,7	0,43	0,49	1,3	1,6	1,4	0,2
Fogoneu	10,3	8,7	5,9	4,3	0,77	0,51	1,9	1,0	2,4	0,1
Gafarró	11,2	9,8	5,0	4,2	0,26	0,44	1,2	0,5	1,3	0,1
Galmeter	12,5	12,0	5,6	4,6	0,57	0,54	2,0	1,3	1,7	0,2
Gorgollassa	12,4	11,7	5,3	4,2	0,51	0,41	1,40	1,0	1,1	0,1
Mancès de capdell	10,7	9,0	5,3	3,8	0,44	0,39	1,1	0,5	0,8	0,1
Mancès de tibús	12,2	12,3	5,1	4,2	0,61	0,53	1,3	0,5	1,4	0,1
Manto negro		13,5		4,3		0,53		0,8		0,1
Sabater	11,9	11,9	5,1	4,0	0,43	0,53	1,2	0,5	1,9	0,1
Sinsó	12,1	11,9	4,8	4,2	0,28	0,44	1,1	0,5	1,6	0,1
Valent negre	11,6	11,2	5,3	4,5	0,41	0,69	1,4	0,5	2,2	0,1
Vinater negre	12,4	11,6	5,7	4,5	0,58	0,49	1,3	0,5	2,7	0,2

4.2. AVALUACIÓ SENSORIAL DELS VINS

Un cop embotellats, només els vins obtinguts de les varietats minoritàries van ser sotmesos a diverses sessions d'anàlisi sensorial (figura 6), que es van fer mitjançant un procediment estàndard de tast. Amb això es va obtenir una valoració numèrica i una descripció qualitativa per a cada un dels vins. El panel de tastadors experts es va configurar tant amb personal de l'Administració i col·laboradors i tastadors del sector vitivinícola de les Balears, com amb personal de l'Institut Madrileny de Recerca i Desenvolupament Rural, Agrari i Alimentari (IMIDRA).

Figura 6. Sessió d'avaluació d'anàlisi sensorial en varietats minoritàries

4.3. VALORACIÓ NUMÈRICA DELS VINS

La valoració numèrica de les mostres es va fer atenent a la presència i la intensitat d'atributs aromàtics i gustatius per família i tipus en l'interval de 0 (sense atributs) a 10 (amb atributs d'intensitat elevada).

De tots els vins blancs analitzats, la mostra de la varietat argamussa va ser la que va aconseguir la millor puntuació en totes les sessions de tast, seguida de les varietats giró ros i valent blanc (taula 19). Pel que fa a les varietats negres, la mostra més valorada va correspondre a la varietat vinater negre seguida de galmeter. Les mostres més mal valorades van correspondre a les varietats mancès de capdell i gafarró.

Detall de raïm

TAULA 19.
Valoració numèrica obtinguda en el tast de les mostres de vins varietals els anys 2007 i 2008

VARIETATS	2007	2008
BLANQUES		
Argamussa	7,00 ± 0,25	6,45 ± 0,31
Giró ros	6,81 ± 0,20	6,58 ± 0,28
Jaumes		4,55 ± 0,27
Mateu	5,38 ± 0,37	5,95 ± 0,31
Quigat	4,75 ± 0,37	5,84 ± 0,26
Valent blanc	6,08 ± 0,41	6,03 ± 0,27
Vinater blanc	6,00 ± 0,40	5,87 ± 0,28
NEGRES		
Escursac	4,77 ± 0,59	5,97± 0,27
Esperó de gall	4,38 ± 0,23	6,55 ± 0,37
Gafarró	4,33 ± 0,41	5,61± 0,30
Galmeter	6,77 ± 0,52	6,24 ± 0,27
Gorgollassa	5,83 ± 0,34	6,34 ± 0,27
Mancès de capdell		3,86 ± 0,25
Mancès de tibús		4,92 ± 0,33
Sabater	4,38 ± 0,45	5,13 ± 0,30
Sinsó		6,24 ± 0,26
Valent negre	6,50 ± 0,45	5,95 ± 0,31
Vinater negre	7,05 ± 0,39	6,03 ± 0,19

Decantador de vi

4.4. VALORACIÓ QUALITATIVA DELS VINS

La valoració qualitativa de les mostres avaluades a les sessions de tast recull aspectes visuals dels vins com la intensitat i la tonalitat del color, els aspectes aromàtics més rellevants i els aspectes gustatius com la intensitat, l'estructura i el final. Aquesta valoració es basa en la ponderació de totes les indicacions i les valoracions realitzades pels panels de tast i ha permès obtenir una descripció sensorial de cada un dels vins tastats, els resultats de la qual es mostren a la taula 20 per als vins blancs i a la taula 21 per als vins negres.

TAULA 20.
Valoració qualitativa obtinguda en els vins blancs

VARIETAT	VALORACIÓ QUALITATIVA
Argamussa	Color acerat pallós d'intensitat mitjana. Amb aromes intenses de fruita blanca (pera) amb matisos vegetals (ginesta) i florals (gessamí). En boca és intens, dolç i equilibrat.
Giró ros	Color groc pallós d'intensitat mitjana-alta. En nas es denoten aromes de fruita blanca (pera) i fruita de pinyol (préssec) amb records de flor blanca i un fons cítric. En boca és llaminer, intens i amb final llarg i agradable.
Jaumes	De color groc pallós poc intens. D'aromes subtils i fresques de fruita blanca (poma verda), amb tocs cítrics (aranja). En boca és lleuger i fresc.
Mateu	Color groc verdós intens. Aromes poc intenses de caràcter fruiter (pera, préssec i llima) i floral (flors blanques). En boca és lleuger i poc intens amb un final una mica amarg.
Quigat	Color acerat poc intens. Aromes anisades i vegetals d'intensitat moderada amb fons de fruites cítriques i tropicals. En boca és moderadament intens i amb un final una mica amarg.
Valent blanc	Color acerat pàl·lid amb reflexos groguencs. En nas es detecten aromes de fruites àcides (poma verda) i de pinyol (albercoc) amb un fons vegetal. En boca és lleuger i poc expressiu.
Vinater blanc	Color groc daurat intens. Mostra aromes de fruita blanca (poma, pera) i codony amb records de flor blanca.

TAULA 21.
Valoració qualitativa obtinguda en els vins negres

VARIETAT	VALORACIÓ QUALITATIVA
Escursac	Vi intens de tonalitats granat i reflexos porpra. Es denota un perfil aromàtic afruitat d'intensitat mitjana, en què es distingeixen fruita madura, fruites del bosc (groselles, móres) amb tocs especiats. En boca presenta una entrada suau, de tanins vellutats. De pas lleuger, conserva un bon final.
Esperó de gall	Intensitat colorant mitjana, amb tonalitats de picota a granat. Es caracteritza per una aroma d'intensitat mitjana a alta en la qual predominen les aromes vegetals, fruites del bosc i especiats. En boca es comporta molt expressiu, intens, llarg i amb corpulència.
Gafarró	Color poc intens de tonalitat grosella amb rivets porpra. Aromes intensos de fruita vermella (maduixes, groselles, cireres) amb tocs ametllats i de regalèssia, amb un fons vegetal. En boca és lleuger, però equilibrat i agradable.
Galmeter	Presenta una coloració molt intensa de tonalitat granat amb rivetats porpra. La qualitat olfactiva és mitjana. Hi predomina la fruita vermella i negra (prunes, móres) amb presència clara de notes especiades com la regalèssia, el clau o el pebre. En boca té una entrada una mica assecant, amb un recorregut mitjà.
Gorgollassa	Intensitat colorant mitjana, amb tonalitats cirera-rubí. Olfactivament no és gaire intens. Predominen les aromes de fruites vermelles i negres, tot i que també hi són presents aromes florals de violeta i tocs mentolats i de resina. En boca és subtil, expressiu, elegant i amb tanins ben estructurats.
Mancès de capdell	Color poc intens de tonalitats salmonades. Aromes subtils de melmelada de maduixa i codony amb tocs especiats (clau) i animals. En boca és lleuger i molt curt de final.
Mancès de tibús	Baixa intensitat colorant, presenta tonalitats salmonades. La intensitat aromàtica és mitjana i es denoten aromes de fruita vermella com maduixa, gerd i figues, i aromes vegetals (pebrot). Lleugerament especiat.
Sabater	Intensitat de color mitjana, de tonalitats vermell cirera a rubí. Les seves aromes són poc intenses, amb un clar caràcter vegetal i amb un fons especiat. En boca és una mica astringent i desequilibrat amb poc cos.

VARIETAT	VALORACIÓ QUALITATIVA
Sinsó	Intensitat colorant mitjana-alta, presenta tonalitats de cirera a granat. La seva intensitat aromàtica és elevada amb presència de fruites vermelles. Aromes de caramel i tocs florals (violetes). En boca es denota una punta tànnica.
Valent negre	Molt intens de color, presenta tonalitats granat amb reflexos porpra. En nas és molt intens, dominant aromes de prunes panses, torrefactes i aromes especiades. L'entrada en boca és una mica assecant, molt concentrat i astringent.
Vinater negre	Molt intens, de color granat. En nas es perceben clarament aromes de fruita vermella i negra, fruita madura, tocs vegetals (sotabosc) i records de regalèssia. En boca és un vi intens, amb un sabor franc i de cos mitjà.

5. NOTA DELS AUTORS

La gran riquesa varietal del patrimoni vitícola de les Illes Balears té una magnitud de la qual encara no es coneixen els límits. Aquesta diversitat de varietats de vinya dels nostres antecessors resta patent en la revisió de documents històrics que ha recollit aquest treball, que ens deixa constància de totes les varietats que s'han quedat pel camí i les quals caldria continuar estudiant. Aquesta monografia s'ha basat principalment en les varietats que procedien de l'antiga col·lecció d'El Encín (Madrid), que estava integrada per les varietats que es van enviar des de Mallorca els anys 1914, 1942 i 1951 i algunes que es van prospectar posteriorment.

Amb la voluntat de no deixar caure en l'oblit les varietats que no s'han pogut desenvolupar en la recerca transmesa

en aquest treball, la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca i la Universitat de les Illes Balears continuen duent a terme actuacions de recerca en l'àmbit de la vitivinicultura i de conservació de varietats de vinya. En particular, és important completar i rectificar la informació documentada, i també ampliar la col·lecció i l'estudi, tant a l'illa de Mallorca, com a Menorca i les Pitiüses, on encara avui dia queda molta feina per fer.

D'altra banda, cal destacar la importància de comptar amb l'ajut inestimable i la saviesa dels nostres viticultors, que ens permeten absorbir el seu coneixement i el seu tresor vitícola present al nostre territori.

6. BIBLIOGRAFIA

ALBERO D., CALDERÓN M., CALVO M., GLOAGUEN E. (2011). «La época medieval islámica en Mallorca». Dins: *Calvià, Patrimonio Cultural*. Calvià: Fundación Calvià, pàg. 165-176.

ARAMBURU-ZABALA HIGUERA J. (2007). *Enigmas de la Arqueología Balear*. Palma: Documenta Balear.

ARANBURU ALBIZURI A., GALLARDO CANO A., LÓPEZ MARTÍNEZ M.A., PÉREZ IZQUIERDO M.A., OCETE RUBIO R. (2009). «Distribución, ecología y caracterización in situ de la vid silvestre en la reserva de la biosfera de Urdaibai (Bizkaia)». *Munibe Ciencias Naturales*, núm. 57, pàg. 15-34.

ARCHIDUQUE LUIS SALVADOR DE AUSTRIA 1869-1891. (1981). *Las Baleares descritas por la palabra y el grabado*. Traducció de 'Die Balearen' per Josep Sureda Blanes. Palma: Ajuntament de Palma.

ARMERO L.V., ALABERN R. (1990). *Diez años de experimentación vitícola en Mallorca*. Palma: Fundación Caja de Pensiones, 84 pàg.

BARCELÓ PONS, B. (1960). Palma: Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación. Separata de: Boletín de la Cámara de Comercio de Palma de Mallorca núm. 628. (B Luis Alemany U-5 (138)/18).

BARCELÓ M. (1975). «Comentaris a un text sobre Mallorca del geògraf Al-Zuhri (s. VI-XII)». *Revista Mayurqa*, núm. 14, pàg. 155-164.

BARCELÓ M. (1978). «Alguns problemes d'història agrària mallorquina suggerits pel text d'al-Zhurî». Dins: *Recerques*, núm. 8, pàg. 27-49.

BARCELÓ M. (1984). *Sobre Mayurqa*. Palma: Ed. Quaderns de Ca la Gran Cristiana.

BOTA J., ESCALONA J.M., LUNA J. M., MULET D., MARTORELL A. (2009). *Variedades minoritarias de las Baleares: Sabater, caracterización ampelográfica, evaluación agronómica y enológica*. Madrid: Reunión anual del Grupo de Trabajo de Viticultura y Enología.

BOTA J, LUNA, J.M., MARTORELL A., ESCALONA J.M. (2012). «Les varietats minoritàries de les Illes Balears». *Dossiers Agraris*, núm. 1, pàg. 25-56.

CABELLO F., RODRÍGUEZ-TORRES L., MUÑOZ-ORGANERO G., RUBIO C., BENITO A., GARCÍA-BENEYTEZ S. (2003). *La colección de Variedades de Vid de «El Encín». Un recorrido por la Historia de la Ampelografía*. Madrid: Consejería de Medio Ambiente, Administración Local y Ordenación del Territorio, 205 pàg.

CABELLO F. (2008). *Simón de Rojas Clemente (1777-1827). Bicentenario de un Hito en la investigación en viticultura*. Madrid: Consejería de Economía y Comercio.

CALAFAT B. (1997). *Aproximació a l'evolució de la vinya i els vins a la Vila de Santa Maria del Camí (Segles XIII-XX)*. Santa Maria del Camí: I Jornades d'Estudis Locals.

CARREÑO E. (2005). «Las poblaciones de vid silvestre de la Península Ibérica y el origen de las variedades actuales». *Revista Murciana de Antropología*, núm. 12, pàg. 35-44.

COLUMELA L.J.M. *Los Doce Libros de Agricultura*. Madrid: Ed. Extramuros. Edició facsímil de la versió de 1824.

DESPUIG A. (1785). Mapa de Mallorca gravat per Josep Muntaner. [en línia]. Palma: s.n.
<<http://bdh-rh.bne/viewer.vmid=0000022763>> [Consulta: 6 setembre 2016]

ESCALONA J.M., MARCH J., LUNA J.M., MARTORELL A. (2006a). *Recuperación de variedades minoritarias de vid de Baleares*. Logronyo: 5º Foro Mundial del Vino.

ESCALONA J.M., MARCH J., LUNA J.M., MARTORELL A. (2006b). *Recuperación caracterización y aptitud enológica de variedades minoritarias de vid de Baleares*. Logronyo: XXIX Congreso Mundial de la Viña y el Vino.

ESCALONA J.M., CARÁMBULA C., LUNA J.M. (2008a). *Anthocyanin profile of local grapevine cultivars from Balearic Islands*. Montpellier: Second Internacional Symposium on Macromolecules and Secondary Metabolites of Grapevine and Wines Macrowine.

ESCALONA J.M., LUNA J.M., RUBI L., MARTORELL A. (2008b). *Agronomic Characterisation and enological aptitude of two local varieties of Balearic Islands: Giró Ros and Gorgollasa*. Verona: Congresso Mondiale della Vigna e del Vino.

ESCALONA J.M., LUNA J.M., MARTORELL A. (2009a). «Aptitud enológica de las variedades locales de Baleares: Giró Ros y Gorgollasa». *Enólogos: Investigación y Ciencia*, núm. 62, pàg. 24-28.

ESCALONA J.M., LUNA J.M., MARTORELL A. (2009a). «Aptitud enológica de las variedades locales de Baleares: Giró ros y Gorgollasa». *Vida rural* (2009b), núm. 6, pàg. 74-80.

ESPAÑA. «Real Decreto 1472/2000, de 4 de agosto, por el que se regula el potencial de producción vitícola». *Boletín Oficial del Estado* (5 agosto 2000), núm. 187, pàg. 28123-28138.

ESPAÑA. «Real Decreto 461/2011, de 1 de abril, por el que se modifican el Real Decreto 244/2009, de 27 de febrero, para la aplicación de las medidas del programa de apoyo al sector vitivinícola español, el Real Decreto 1303/2009, de 31 de julio, sobre declaraciones obligatorias en el sector vitivinícola y el Real Decreto 1244/2008, de 18 de julio, por el que se regula el potencial de producción vitícola». *Boletín Oficial del Estado* (2 abril 2011), núm. 79, pàg. 34324-34343.

FORTEZA B. (1944). *Vitivinicultura mallorquina: Bodegas cooperativas, calendario del viticultor y datos vinícolas de Mallorca*. Palma: [s.n.], (Imp. Cat. Vda. Pizá).

GARCÍA-MUÑOZ, S. (2011). *Estudio de variedades minoritarias de vid (Vitis vinifera L.): descripción, caracterización agronómica y enológica de material procedente de las Islas Baleares*. Dirigida per Félix Cabello Sáez de Santa María. Tesi doctoral. Universitat de Valladolid, Departament d'Enginyeria Agrícola i Forestal.

ILLES BALEARS. «Ordre del conseller d'Agricultura, Medi Ambient i Territori d'11 d'abril de 2014, per la qual s'aprova el Plec de condicions i el Reglament de la denominació d'origen Binissalem». *Boletín Oficial de las Islas Baleares* (17 abril 2014), núm. 57, pàg. 16320-16434.

ILLES BALEARS. «Ordre del conseller d'Agricultura, Medi Ambient i Territori de 22 de gener de 2015 per la qual s'aprova el Plec de condicions i el Reglament de la denominació d'origen Pla i Llevant». *Boletín Oficial de las Islas Baleares* (14 febrero 2015), núm. 22, pàg. 6562-6587.

ILLES BALEARS. «Ordre del conseller de Medi Ambient, Agricultura i Pesca de 20 de setembre de 2016, per la qual s'inclou la varietat escursac, N. en la categoria de varietats de raïm de vinificació autoritzades a les Illes Balears». *Boletín Oficial de las Islas Baleares* (1 octubre 2016), núm. 125, pàg. 29360-29361.

INSTITUT DE QUALITAT AGROALIMENTÀRIA DE LES ILLES BALEARS (2016). Estadístiques [en línia]. Palma: Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca.
<<http://www.illesbalearsqualitat.es/iquafront/estadistiques?lang=ca>> [Consulta: 6 setembre 2016]

INSTITUTO NACIONAL DE DENOMINACIONES DE ORIGEN (INDO) (1982). *Catastro Vitícola y Vinícola*. Baleares. Madrid: Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación.

JUNTA CONSULTIVA AGRONÓMICA (1891). Avance Estadístico sobre el cultivo y la Producción de la vid en España en 1889. Madrid: Ministerio de Fomento, Dirección General de Agricultura, Industria y Comercio. Tipolitografía de L. Peant e Hijos.

JUNTA CONSULTIVA AGRONÓMICA (1911). *La invasión filoxérica en España y estado en 1909 de la reconstitución del viñedo*. Madrid: Ministerio de Fomento.

MEDRANO H., CARÁMBULA C., TOMÁS, M., CIFRE J., BOTA J., ESCALONA J.M. (2005a). «Malvasía de Banyalbufar. Recuperación y caracterización de una variedad en peligro de extinción». *Tecnología del vino*, núm. 27, pàg. 34-38.

MEDRANO H., CARÁMBULA C., ESCALONA J. M. *Comportamiento agronómico y enológico de la malvasía de Banyalbufar saneada por técnicas de cultivo in vitro*. Logroño: XXIX Congreso Mundial de la Viña y el Vino, 2005b.

MÉNDEZ I VIDAL A.X. (2009). *De la Vinya a la Ramaderia. El canvi en el model agrari menorquí* (1708-2006). Tesi doctoral dirigida per Carles Manera Erbina. Palma: Universitat de les Illes Balears, Departament d'Economia Aplicada.

MESTRE, A. (1933). *Apuntaciones de viticultura y enología*. Palma: Imp. Soler Prats.

MULET A., MORA J.A., BARBAS J.I., ROSSELLÓ C. (1990). *Estudio de la ecología de las levaduras en la fermentación de los mostos y vinos mallorquines*. Palma: Conselleria d'Agricultura i Pesca del Govern Balear i Universitat de les Illes Balears.

OCETE, R.; CANTOS, M.; LÓPEZ, M. A.; GALLARDO, A.; PÉREZ, M. A.; TRONCOSO, A.; FAILLA, O.; LARA, M.; FERRAGUT, F. J.; LIÑÁN, J. (2007). *Caracterización y Conservación del Recurso Filogenético Vid Silvestre en Andalucía: Facetas del Proceso de Domesticación*. Consejería de Medio Ambiente, Junta de Andalucía.

ORGANIZACIÓN INTERNACIONAL DE LA VIÑA Y EL VINO (OIV) (2016). *Compendium of international methods of wine and must analysis*. Vol. I [en línia]. París: Organización Internacional de la Viña y el Vino. <<http://www.oiv.int/public/medias/4231/compendium-2016-en-vol1.pdf>> [Consulta: 23 setembre 2016]

OLIVER MORAGUES M. «Del vi a l'aiguardent, Mallorca XVIII-XIX». Dins: GRIMALT I RAVENTÓS, E. (coord.) (1993). *Vinyes i vins mil anys d'història: actes i comunicacions del III Col·loqui d'Història Agrària sobre mil anys de producció, comerç i consum de vins i begudes alcohòliques als Països Catalans*. Vol. I. Vilafranca del Penedès: Universitat de Barcelona, pàg. 463-480.

OLIVER MORAGUES M. (2000). *Vitivinicultura Balear: Extremos de su Historia, Vinaria, Estudios de Enologia Balear*. Consell: Can Ribas.

OLMOS, J. LUNA, J.M., ESCALONA, J.M. (2009) «Variedades de vid de Baleares en condiciones de montaña». *La semana vitivinícola*, núm. 3258, pàg. 21-29.

PASTOR B. (2016). *La vinya i el vi a la Mallorca de finals del segle XIX. Una revisió del tòpic de la fil·loxera*. Palma: Ed. Lleonar Muntaner.

PICORNELL C., SEGUÍ J.M., GINARD A. (1988). «El mapa de Mallorca d'Antoni Despuig (1785)». *Treballs de geografia*, núm. 40, pàg. 23-40.

Plini el Vell, segon C. 1958. *Naturalis Historia* (Història Natural), llibres XIV, XV i XVI. Edició facsímil de la publicada el 1629 per Juan González.

RIPOLL L. (1974). *Llibre de vins, licors i per necessari*. Palma: Lluís Ripoll editor.

ROJAS CLEMENTE S. (1807). *Ensayo sobre variedades de vid común que vegetan en Andalucía*. Madrid: Imprenta de Villadpando.

ROSSELLÓ BORDOY G. (1958). *Algunas anotaciones sobre la vida económica de las Baleares durante la dominación musulmana*. Palma: Boletín Oficial de la Cámara Oficial de Comercio Industria y Navegación, núm. 621, pàg. 3-8.

SATORRAS F. (1876). Informe sobre el estado de la agricultura en las Islas Baleares. Palma: Junta Provincial de Agricultura, Industria y Comercio.

SATORRAS F. (1878). «Informe sobre el estado de la agricultura en las Islas Baleares». Dins: *Memorias sobre el estado de la agricultura*. Saragossa: Encuadernado de Cayetano Fernández.

SATORRAS F. (1892). «Vinos y vendimias». Dins: *Memoria reglamentaria y otros informes*. Palma: Dirección Territorial de Baleares, Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación.

UNIÓN INTERNACIONAL PARA LA PROTECCIÓN DE LAS OBTENCIONES VEGETALES (UPOV). *Directrices para la ejecución del examen de la distinción, la homogeneidad y la estabilidad*: Vid. [en línia]. Ginebra: Unión Internacional para la Protección de las Obtenciones Vegetales, 2008. <<http://www.upov.org>> [Consulta: 23 setembre 2016]

UNWIN T. (2001). *El vino y la viña*. Barcelona: Tusquets editors, 536 pàg.

VARGAS PONCE J. (1787). *Descripciones de las Pitiusas y las Baleares*. Palma: Ed. Olañeta.

XAMENA FIOL P. (1981). *Es Sindicat (Ressenya històrica del Celler Felanitx Societat Cooperativa Limitada 1919-1981)*. Felanitx: Caixa de Pensions “La Caixa”.

